

Anna Ahmatovan ajasta, elämästä ja runoudesta

*Kirjoittanut ja runot suomennanut Anneli Heliö. Kirjoittaja on Ahmatova-tutkija
anneli.helio(at)uef.fi*

Anna Ahmatova 1922. Kuva Moisei Nappelbaum

Runot osoitteessa: http://joyx.uef.fi/~helio/anna_ahmatova.html

Ystävytyeni Anna Andrejevna Ahmatovan (1889 – 1966) kanssa alkoi Komarovossa, entisellä Kellomäellä, Terijoella kesällä 1992. Komarovon datšallaan, Suomenlahden rannalla, Ahmatova vietti suurimman osan ajastaan vuosina 1955 – 1965, hänen hautansa on myös siellä.

Kesällä 1992 osallistuin Komarovossa seminaariin, jonka aiheena oli Pietarin kirjallisuuden vaikutus Suomen kirjallisuuteen. Luennoitsijoiden joukossa oli henkilöitä, jotka olivat tunteneet Anna

Ahmatovan henkilökohtaisesti, muun muassa edesmennyt runoilija Viktor Krivulin. Ensi kosketuksen Anna Andrejevnaan sain hänen haudallaan. Meitä oli pieni joukko venäläisiä ja suomalaisia, jotka kävimme yöllä venäläiseen tapaan kohottamassa maljan hänen terveydekseen, koska hän jatkaa elämäänsä meissä. Seuraavana päivänä oli toinen tapaaminen Anna Andrejevnan kanssa. Muistotilaisuudessa, hänen haudallaan venäläiset ja suomalaiset runoilijat lukivat omia runojaan, minä lausuin tilaisuudessa Ahmatovan *Pohjoisten elegioiden Kuudennen runon*, joka kertoo ajasta ja muistamisesta. Näistä kesäisistä päivistä Komarovossa alkoi pitkä taival Anna Andrejevnan elämään, runoihin, niiden suomentamiseen ja hänen aikaansa, sekä kiehtoviin että kauhistuttaviin aikakausiin. Anna Ahmatova kirjoitti yli 65 vuotta (1900 - 1966), runoja on yli 900 ja niissä on luettavissa kokonainen vuosisata, 1900-luku rajuine maailmanhistoriallisine murroksineen, jotka luonnollisesti vaikuttivat myös hänen omassa elämässään. Oli vuosikymmeniä, jolloin runot oli kätettäviä, jopa poltettava, mutta koskaan hän ei vaiennut. Syntyi *muistin kirjallisuus*. Olen suomentanut kaikki hänen yli 900 runoan, kirja ilmestyy, kunhan saan kommentointi-osan valmiiksi.

Ahmatovan runous on erittäin laaja ja avantgardistinen, hänellä oli klassinen sivistys eikä hänellä koskaan ollut minkäänlaisia maantieteellisiä rajoja. Hän oli kuin kotonaan eri vuosisatojen ja vuosituhansien kulttuureissa, hän oli niin itäisten kuin läntistenkin maailmankulttuurien ja runouden tuntija sekä ”omistaja” ja eri vuosisatojen runoilijoiden ja taiteilijoiden aikalainen, joiden kanssa hän kävi runoissaan dialogia. Perehtyäkseni paremmin hänen runoihinsa ja vaiheisiinsa oleskelin 1990-luvulla pitkiä aikoja hänen kaupungissaan Pietarissa ja tein myös esityksiä hänen runojensa pohjalta. Niistä voisin mainita sovitukseni *Runoelmasta ilman sankaria*, jonka esitin Pietarissa, *Baltiski Dom teatterissa*, avantgardeteatteri festivaaleilla, lokakuussa 1995 ja Pietarissa kuvatut runovideot.

1889

Anna Andrejevna Gorenko syntyi 11. kesäkuuta (23. kesäkuuta) Bolšoi Fontanissa lähellä Odessaa laivastoinsinöörin perheeseen.

1890 – 1910 –luvut. Venäjän kirjallisuuden hopeakausi.

Romaani oli hallinnut yhteiskuntakriittistä keskustelua lehdistössä ja kirjallisuudessa 1850-luvun puolivälistä lähtien, mutta 1900-luvun alkupuolesta tuli runoilijoiden aikaa, sillä romantiikan jälkeen – 1800-luvun alkupuoli - Venäjän kirjallisuuteen ei ollut syntynyt yhtä montaa ja yhtä merkittävää runoilijaa kuin uuden vuosisadan ensimmäisinä vuosikymmeninä.

1891

Gorenkon perhe muuttaa Pietarin lähelle Tsarskoje Seloon, missä Anna sittemmin käy koulua, lomat hän viettää Mustan meren rannalla.

1900

Anna Gorenko aloitti opinnot Tsarskoje Selossa Marian tyttökymnaasissa. Yksitoistavuotiaan Annan ensimmäinen runo oli nimeltään ”Ääni”. Noihin aikoihin hän alkoi kirjoittaa myös omaelämäkertaansa. Myöhemmin Ahmatova inhosi nimitystä runoilijatar, hän halusi itseään kutsuttavan runoilijaksi. Ahmatova on kertonut tutustumisestaan kirjallisuuteen ja omista kirjallisista harrastuksistaan. ”*Olen rakastanut runoutta lapsesta alkaen... Kolmetoistavuotiaana tunsin jo Baudelairen, Voltairen ja kaikki ranskalaiset ´poetes mauditsit`. Aloin kirjoittaa runoja aikaisin, mutta yllättävää oli se, että ennen kuin olin kirjoittanut riviäkään, kaikki lähipiirissäni olivat vakuuttuneita siitä, että minusta oli tuleva runoilijatar... Isäni jopa kiusoitteli minua kutsumalla minua dekadentiksi runoilijattareksi.*” (Lydia Chukovskaya; The Akhmatova Journals 1938-41. 1994, 119-120)

Nuoren runoilijan taustalla oli koko venäläisen ja maailmankirjallisuuden perintö, mutta Ahmatovan itsensä mukaan runoilija Innokenti Annenski oli eniten vaikuttanut hänen ilmaisuunsa. (Lydia Chukovskaya 1994, 97) Innokenti Annenski toimi rehtorina Tsarskoje Selon poikalypseossa.

1903

Anna tutustuu tulevaan runoilijaan ja mieheensä Nikolai Gumiljoviin.

1905

Annan vanhemmat eroavat. Äiti ja lapset muuttavat Krimille, Jevpatorijaan ja sieltä Kiovaan.

1906 - 1907

Anna käy viimeisen kouluvuotensa Kiovassa. Syksyllä 1907 hän aloittaa lainopinnot Kiovan yliopistossa.

1907

Nikolai Gumiljov, joka opiskeli Sorbonnen yliopistossa, julkaisi Pariisissa toimittamassaan *Sirius* -nimisessä kirjallisuuslehdessä Anna Gorenkon runon Sormus, runon alla oli nimi Anna G..

... Hän minut kuun kultaisella säteellä kihlasi / ja, unen hahmossa, minulle huhun kuiskasi:
 ”Säilytä tämä lahja, uneksitusta kunniasta!” / En kenellekään, en milloinkaan, sormustani
 luovuta. (1906 – 1907)

1910

15. huhtikuuta Anna Andrejevna Gorenko ja Nikolai Stepanovitš Gumiljov menevät naimisiin Kio-
 vassa. Häätamatkan he tekevät Pariisiin. Syksyllä Gumiljov lähtee useaksi kuukaudeksi Afrikkaan.

1911

Matka Pariisiin. Anna Andrejevna tutustuu kuvataiteilija Amedeo Modiglianiin, joka teki hänestä
 kuusitoista piirrosta.

1910-luvun alussa Anna Andrejevna tutustuu Pietarin kirjallisiin salonkeihin. Hänen ensiesiintymi-
 sensä runoilijana tapahtui 1911 symbolistirunoilija Vjatšeslav Ivanovin *Tornissa*, joka oli 1910 -
 luvulla kirjallisen avantgarden kohtaamispaikka. *Tornissa* luettiin uusia runoja, väiteltiin kirjalli-
 suudesta, uudesta taiteesta, filosofiasta, uskonnosta ja mystiikasta.

Symbolismilla oli hallitseva asema eri alojen taiteissa Venäjällä 1900-luvun alkupuolella. Vuoden
 1910 tienoilla symbolismi taidesuuntana joutui jo kriisiin, jolloin toiset modernistiset taidesuunta-
 ukset kuten futurismi ja akmeismi tulivat sen kilpailijoiksi.

1800-luvun filosofiasta symbolistiseen taiteeseen vaikutti voimakkaasti filosofi ja runoilija Vladi-
 mir Solovjovin ajattelu sekä hänen luomansa visiot ja myytit. Hänen käsityksiinsä nojaten symbo-
 listien piirissä taiteen tehtäväksi nähtiin uuden maailman luominen. Symbolistit tavoittelivat univer-
 saalia ilmaisukieltä; siksi musiikki taiteen lajeista absoluuttisin, oli kaikkien taiteen lajien ihanne.
 Runoilijat pyrkivät saavuttamaan musiikin absoluuttisen kielen ja kiinnittivät suurta huomiota ryt-
 miikkaan ja melodiikkaan. Melodia on myös Anna Ahmatovan runouden jalusta, jolta runokuvat
 nousevat. Myös kuvataiteilijat tavoittelivat musiikin ilmaisukeinoja. Richard Wagner ja hänen ta-
 voittelemansa kaikki taiteenlajit yhdistävä kokonaistaideteos (*Gesamtkunstwerk*) oli symbolistien
 ihanne ja Wagner itse kulttihahmo siinä kuin Nietzschekin. Monet symbolistit uskoivat kumouk-
 seen hengen vallankumouksena. ”Todellisia vallankumouksellisia eivät ole Marx ja Engels, vaan
 Strindberg, Ibsen ja Wagner, julisti Andrei Belyi teoksessaan *Kirjallisuus ja vallankumous* (Literatura
 i revoljutsija) vuonna 1918.” (Pekka Pesonen: Venäjän kulttuurihistoria 1998, 114) Vuosisadan alkupuolella
 Venäjällä esitettiin paljon Strindbergin, Ibsenin ja Wagnerin teoksia.

Kirjailijanimi *Anna Ahmatova* tulee julkisuuteen ensimmäisen kerran 1911, kun eräs lehti julkaisee Anna Gorenkon runon *Vanha muotokuva*. Se oli myös ensimmäinen Ahmatovan Venäjällä julkaistu runo. Runo oli omistettu kuvataiteilija *Aleksandra Exterille*, joka oli tuohon aikaan Kiovassa Ahmatovan ystävä. Kirjailijanimen *Ahmatova* Anna Andrejevna Gorenko otti isoäitinsä äidin tataariruh-tinatar Ahmatovan mukaan, jonka esi-isä oli sukulegendan mukaan Iivana Julman hovissa vaikuttanut Ahmat-kaani, joka taas polveutui Tšingis-kaanista.

Nikolai Gumiljov ja Sergei Gorodetsky perustavat 1911 *Runoilijoiden Killan*. Anna Andrejevna toimii *Killan* sihteerinä. Kaksi vuotta myöhemmin tammikuussa 1913 julkaistiin Pietarissa ilmestyneessä *Apollo* -lehdessä manifesti, jossa julistettiin, että uusi kirjallinen koulukunta, *akmeismi* (kreikan sanasta akme = kärki, huipentuma) oli tullut korvaamaan vanhentuneen symbolismin. *Akmeismi* tunnetaan myös *adamismina*. Koulukunnan jäseniä olivat Gumiljov, Mandelštam, Ahmatova, Gorodetsky, Narbut ja Zenkevitš. Akmeismin manifestissa vaadittiin ”*paluuta maankamaralle*”. Gorodetski kirjoitti, ”*ruusu on kauniimpi itsessään, terälehtineen, tuoksuineen ja väreineen, kuin mystisen rakkauten tai jonkun muun abstraktin yhtäläisyyden vuoksi.*” (Apollo I. Sergei Gorodetsky, ”Nekotorje techenija v sovremennoj russkoj poezii, 1913, 42-50) Ja Runoilija Osip Mandelštam syytti symbolisteja käsitteiden hämärtämisestä: ”*Ei ainuttakaan selvää sanaa, vain vihjauksia ja keskeneräisiä ajatuksia. Akmeismi lopetti sanojen inflaation, joka oli piillyt ’ammattillisessa symbolismissa’*” Ahmatova puolestaan totesi vanhoilla päivillään: ”*Olen akmeisti ja sen vuoksi vastuussa jokaisesta sanasta. Symbolistit puhuivat kaikenlaisia käsittämättömiä sanoja ja vakuuttivat yleisölle, että niiden takana oli suuri mysteeri. Mutta niiden takana ei ollutkaan mitään, ei yhtään mitään.*” (Anatoly Nayman: Remembering Anna Akhmatova 1991, 201)

Anna Andrejevna opiskelee Pietarin arkkitehtuuria, historiaa ja kirjallisuutta naisille tarkoitetuilla kursseilla. Hän tutustuu johtavaan symbolistirunoilijaan, Aleksandr Blokiin. Myöhemmin Ahmatova kirjoitti Blokista useita runoja, viimeisen vielä vuonna 1960.

1912

Tammikuussa Anna Andrejevna tulee taiteilijakapakka *Kulkukoiran* kanta-asiakas. 1910-luvulla *Kulkukoira* oli Pietarin taiteilijamaailmassa eri aloja ja eri suuntauksia edustavien avantgardetaiteilijoiden keskeinen kohtaamispaikka. Siellä Ahmatovakin lausui runojaan.

Kulkukoirassa esitelmät kulttuurista, uuden musiikin konsertit ja runojen lausunta yhdistyivät ilveilyyn, karnevaalikomiikkaan ja uskallettuihin kaksimielisiiin naamiaisesityksiin, joissa nuoret taiteili-

jat muuttuivat italialaisen *commedia dell'arten* hahmoiksi. Paholaisen naamio oli itseoikeutettuna mukana taiteilijanaamiaisissa. *Kulkukoiran* kanta-asiakkaat esittivät jatkuvasti draamaa, näytelmää ja roolileikkijä ja näiden roolileikkien takana oli lähinnä teatteriohjaaja ja -teoreetikko Nikolai Jevreinov. Hänen mukaansa teatterin lähtökohtana oli ihmisen muuntautumistarve, pyrkimys olla joku toinen. Ja tätä toiseuden roolileikkiä *Kulkukoiran* kanta-asiakkaat toteuttivat, niin että siitä muodostui heidän toinen todellisempi luontonsa. Tuo ajanjakso, tarkemmin sanottuna vuosi 1913, jäi iki-ajoiksi merkitsemään Anna Ahmatovalle naamiaisista, ilveilyä a la *commedia dell'arte*, johon hän palaa pääteoksessaan *Runoelmassa ilman sankaria* (1940-1962). *Runoelmassa* Ahmatovan naami-
aisten *Colombina* on hänen ystävänsä, tanssija, näyttelijä ja kuvataiteilija Olga Glebova-Sudeikina. Olgasta tuli Ahmatovalle *Kulkukoiran* symboli ja samalla hänen kaksoisolentonsa, Olgassa nähtiin milloin bakkantti, milloin hienostunut ja eroottinen nukkien hengetär. Hänen suosituin esityksensä *Kulkukoirassa* oli *Pukinjalkaisen tanssi*. Ote runosta *Kulkukoirassa 1912*.

Ja tanssijatar näiden ilveilyjen, / olet pian tanssiva tulessa Helvetin

Ahmatovan runoissa on monta pohjaa, henkilöiden takana on toisia henkilöitä, kaksoisolentoja, ja tapahtumat viittaavat toisiin tapahtumiin. Tältä ajanjaksolta on peräisin myös Ahmatovan tapa katsoa omaa elämäänsä sivullisena, asettaa oma kohtalonsa kuin näyttämölle ja tarkastella sitä katsojana. Yksi Ahmatovan ikuisista seuralaisista hänen pitkän elämänsä aikana oli William Shakespeare ja tämän draamojen henkilöt samaistumiskohteina. William Shakespearen ja Aleksandr Puškinin teosten henkilöihin ja lähipiiriin hän otti kiivaasti kantaa, vihasi ja rakasti heitä, aivan kuin he olisivat yhä olleet elossa. 1960-luvulla iäkästä Ahmatovaa kutsuttiin *Kuningatar Leariksi*.

1930-luvun Neuvostoliitossa kulttuuriviranomaiset suhtautuivat Shakespearen näytelmiin kielteisesti, - kaulaansa myöten veressä kahlaavat tyrannit viittasivat liiaksi aikakauteen – ja pääsääntöisesti esimerkiksi *Hamlet* ja *Macbeth* eivät saaneet esityslupaa.

Maaliskuun alussa ensimmäinen teos, *Ilta* (*Vetšer*) ilmestyy 300 kappaleen painoksena nimellä Anna Ahmatova. Teos sai asiantuntijapiireissä hyvän vastaanoton.

Keväällä, huhti- ja toukokuussa Anna ja Nikolai tekevät matkan Sveitsiin ja Italiaan, jossa he tutustuvat taidearteisiin.

Ahmatova tutustuu futuristirunoilija Vladimir Majakovskiin. 1910-luvulla Majakovski luki päivittäin Ahmatovan runoja pitäen häntä rakkauden vivahteiden ylivoimaisena tulkkina. Myöhemmin

1920-luvun alussa Majakovski hyökkäsi poliittisin perustein Ahmatovan tuotantoa vastaan vaikuttaen osaltaan Ahmatovan runouden salaiseen julkaisukieltoon 1920-luvulla. 19. tammikuuta 1922 pitämässään puheessa *Modernin runouden puhdistukselle* Majakovski vaati poistettavaksi aikakauden kirjallisuudesta useita kirjailijoita heidän joukossaan Anna Ahmatova.

”Anna Ahmatovan sisäiset tuntemukset, Vjatšeslav Ivanovin mystiset runot ja hellenistiset aiheet - mitä merkitystä heillä on meidän ankaralle ja teräksiselle aikakaudellemme? Mutta kuinka me voimme yhtäkkiä sanoa, että kirjailijat kuten Ivanov ja Ahmatova ovat arvottomia? Tietysti heillä on merkityksensä kirjallisina muistomerkkeinä, luhistuvan järjestelmän viimeisinä jäänteinä, he tulevat löytämään paikkansa kirjallisuuden historian katoavilta sivuilta, mutta meille, meidän ajallemme, he ovat turhia, säälittäviä ja koomisia anakronismeja.”

(Amanda Haight; Akhmatova. A Poetic Pilgrimage. 1990, 71)

Majakovskin rajun hyökkäyksen takaa voi ounastella myös hyvin inhimillisen tekijän eli kateuden. Hän halusi olla uuden valtion palvotuin ja tunnustetuin runoilija, mutta vuonna 1922 kirjallisuuskriitikko N. Osinski oli kirjoittanut kommunistisen puolueen virallisessa äänenkannattajassa, moskovalaisessa sanomalehti Pravdassa, että sitten Aleksandr Blokin kuoleman Ahmatova oli suurin elossa oleva venäläinen runoilija. (N. Osinski, *’Pobegi travy’*, Pravda, no. 148, 1922)

18. syyskuuta (1. lokakuuta) Poika Lev (Ljova) syntyy. Nikolai Gumiljovin äiti ottaa pojan kasvatettavakseen. Anna Andrejevna oli äiti ja 1910-luvulla hän kirjoitti useita runoja, joissa äiti kaipaa lastaan. Ote runosta *Missä on mustalaislapsi* vuodelta 1914.

”Missä on mustalaislapsi, / joka mustan huivin alla itki, / missä on pieni esikoisesi, / mitä hänestä tiedät, mitä muistat? ”... / kädet kaipaavat taakkaansa, / unessa kuulen hänen huutonsa. / Sydämessä asuu ahdistus, tyhjyys, / ja muistin valtaa hämäryys, / pimeissä huoneissa vaelten, / kaikkialta hänen kehtoaan etsien”.

Ja sairastuttuaan tuberkuloosiin hän kirjoitti kolmivuotiaalle pojalleen vuonna 1915.

Tulen hiljaa tammilaudan / alla nukkumaan, / kulta, äitiä katsomaan / juokset sunnuntaina - / joen yli, tuulena mäen ohitat, / valpas poika, kaukaa, / ristini erotat. / Tiedän, rakas, vähän saatat / minusta muistaa: / en hyväillyt, en torunut / en ehtoolliselle saatellut.

1913

Kevät. Ahmatova tapaa kirjallisuuskriitikko ja runoilija Nikolai Nedobrovon. Heidän välilleen kehittyy syvä ystävyysuhde, Nedobrovosta tuli Ahmatovan Muusa ja hänen runoutensa ymmärtäjä. Ahmatova omisti hänelle monia runoja 1910 - 1930-luvuilla.

1914

Maaliskuussa ilmestyy Ahmatovan toinen runokokoelma *Rukousnauha* (Tšetki) 1000 kappaleen painoksena. Kokoelman runoissa on profeetallista tulevaisuuden ennakoitua ja siitä voi lukea myös Ahmatovan tulevan kehityksen ja tien runoilijana. Teos yhdessä aiemmin ilmestyneen *Illan* kanssa vakiinnutti Ahmatovan maineen runoilijana. Tuohon aikaan eri kirjalliset suuntaukset – kuten futuristit ja akmeistit - kiinnittivät suurta huomiota kieleen ja sen uudistamiseen. Ahmatova loi maineensa ilmaisulla, joka poikkesi täysin futurismista ja symbolismista. Hän rakentaa runojensa sisällön kollaasimaisen moniaiheisuuden avulla, ja yhdessä säkeistössä hän saattaa käsitellä monia toisiinsa näennäisesti liittymättömiä aiheita – tämä on sukua samanaikaiselle kubismille maalaustaitteessa - hän puhuu yhtäaikaisesti sankarittarensa tunteista, tilan tai maiseman yksityiskohdista ja vasemman käden käsineen vetämisestä oikeaan käteen. - Tämä kollaasimaisuus huipentuu myöhemmin *Maan kaikilla teillä* –runoelmassa (1940) ja *Runoelmassa ilman sankaria* (1940-1962). - Hänen runokuvastonsa on äärimmäisen konkreettista, ja joillakin pienillä yksityiskohdilla hän luo tapahtumapaikan, tilanteen, tunnelman ja henkilöidensä suhteet.

Toisaalta kertovan rakenteensa vuoksi runot muistuttavat perinteistä novellia tai draamaa johdantoinen, käännekohtineen ja loppuhuipennuksineen. Toiminta ja runokuvasto paljastavat vain jäävuoren huipun, sen sijaan se mitä hänen henkilöilleen tai henkilöidensä välillä tapahtuu, kätkeytyy piiloteksiin kuten Anton Tšehovin näytelmissä. Hänen ystävänsä runoilija Osip Mandelštamin mukaan Ahmatovan tausta ei ole runoudessa vaan Venäjän 1800-luvun romaanikirjallisuudessa: ”Ahmatovaa ei olisi, jos ei olisi Tolstoin *Anna Kareninaa*, Turgenevin *Aateliskotia*, koko Dostojevskin tuotantoa ja osin Leskovia. Omintakeisen runollisen muotonsa hän kehitti perehtymällä psykologiseen romaaniin.” (Mandelštam, Osip: Sotsinenija II 1990, 265 - 266) Runon nelisäkeen Ahmatova omaksui symbolisteilta.

Rakkausrunojensa vuoksi Ahmatovaa on kutsuttu venäläiseksi *Sapfoksi*. Rakkaus ja sen lukemattomat eri ilmenemismuodot ensi kohtaamisen herkkyydestä kaipaukseen, intohimoon ja ironiaan, mustasukkaisuuteen, eron tuskaan, katkeruuteen ja tunteiden kylmenemiseen ovatkin hänen keskeistä tematiikkaansa ensimmäisistä kokoelmista aina vanhuuteen saakka. Kyky rakastua aina uudelleen ja ehdoitta, kyky haltioitua ja tuntea yhteenkuuluvaisuutta niin luomakunnan kuin kaikkeudenkin kanssa on myös hänen luovuutensa lähde.

Oman lukunsa hänen moni-ilmeisessä runoilijan muotokuvassaan muodostavat hänen maagiset runonsa, jotka rakentuvat kiehtovista taianomaisista kuvista. On kuin Ahmatova olisi astunut näkymättömän rajan toiselle puolelle, jossa vallitsee kauneuden kauhu. Runo vuodelta 1912.

”Sisar, olen tullut ottamaan paikkasi, / metsän sydämessä, korkean rovion luona. / Hiuksesi ovat muuttuneet harmaiksi. Silmäsi / hämäräksi, kyynelistä sumuisiksi. / Et enää ymmärrä lintujen laulua, / tähtiä et havaitse, et kesän salamoita. / Et kuule tamburiinin iskuja, / vaikka pelkää hiljaisuutta. / Sisar, olen tullut ottamaan paikkasi, / metsän sydämessä, korkean rovion luona”. / ”Olet tullut hautamaan minut. / Missä sitten on lapiosi? / Vain huilu on kädessäsi. / En syytä sinua, / surullista, että jo kauan sitten, / ääneni vaikenin ainiaaksi. / Pue yllesi minun vaatteeni, / unohda ahdistukseni, / salli tuulen iloita kiharoillasi. / Sinä tuoksut, kuin tuoksuu syreeni, / olet kulkenut vaikeaa tietä, / kirkastuaksesi täällä. ” / Ja yksin hän lähti, antoi periksi, / toiselle paikan luovutti. / Alas tuntematonta, kapeaa polkua, / horjui, kuten sokea. / Ja kaiken aikaa, näytti, että hän näki / lähellään liekin... kädessään tamburiini. / Ja hän oli kuin valkoinen lippu, / ja hän oli kuin majakan valo.

Hänen runokuvastossaan läpi vuosikymmenien toistuu maaginen talo-metafora, joka aika ajoin saa painajaisomaisia sävyjä. Ote runosta *Valkoinen talo* vuodelta 1914.

Täällä oli talo, lähes valkoinen, / sen kuisti lasinen. / Kuinka monta kertaa kuolonkalpein käsin / soittorengasta pitelin /... Mutta joku on siirtänyt taloni pois, / vienyt sen outoon kaupunkiin / ja riistänyt muistista, / ainiaaksi, sinne polunkin...

Ja runossa vuodelta 1940 talo on liekeissä.

Laitoin kiharatukkaisen poikani nukkumaan / ja menin järvelle vettä noutamaan, / kuljin lauluja laulaen, olin onnellinen, / katselin veden puoleen ja kuuntelin: /... kellomme soittivat Kitežin kaupungissa. / ... uhkaavalla äänellä ne puhuvat: / - Yksin lähdit taisteluun, / valitus-

*tamme et kuullut, / katkeraa hätäämme et nähnyt / ... Liljasi on kukkinut keskiyöllä, / ja mor-
siushuntu on kiedottu jalkojesi juureen. / Miksi sitten tuot surun soturiveljellesi / ja nunnalle,
viattomalle sisarellesi, / annat pienen lapsen surra... - / Heti kun olin kuullut viimeisen sanan,
/ kaikki pimeni silmissä, / kun katsoin taakseni, talo oli liekeissä.*

Ja Pohjoisten elegioiden Neljännessä runossa vuodelta 1942.

*Aivan kuin kaikki, jonka kanssa itsessäni / koko elämäni olen kamppailut, saisi elämän / rin-
nakkaisen ja ilmenisi näissä sokeissa muureissa, / tässä mustassa puistossa.... / Ja samalla
selkäni takana / entinen taloni vielä varjostaa minua / siristäen pahansuovalla katseellaan, /
sitä ainiaaksi minulle muistettavaa ikkunaa.*

Ote runosarjan Villiruusu kukkii sen kymmenennestä runosta vuodelta 1956.

*Asun jonkun toisen talossa, / minulle vieraassa, jossa, ehkä kuolinkin. / Ja näyttää siltä, kuin
Suomi salaa katselisi / itseään tyhjästä peileistä.*

Myös ortodoksinen uskonto ja henkilökohtainen, voimakas suhde uskontoon on elimellinen piirre hänen runoudessaan. Tämä puoli on usein yritetty sivuuttaa kiusallisena, ikään kuin kristillisyyks ei voisi kuulua sivistyneen runoilijan kuvaan. Kuitenkin uskonto on liittynyt Ahmatovan elämään nuoresta alkaen, kuten hän runossa Viisauden sijaan kokemusta vuodelta 1914 kirjoittaa.

... Nuoruus oli – rukoushetki sunnuntaina... / Unohtaisinko sen?

Ote runosta Itkuvirsi vuodelta 1922.

*Jumalaa palvellaan / loistoon vaatetettuna. / Houkka nukkuu portailta, / ...Ja Pyhittäjät
jättävät juhlapukunsa, / ja nojaten kainalosauvoihinsa / poistuvat Herran huoneesta. / ... An-
na Kasinilainen kutomaan / pellavaa, kirvelevää. / Hän lähti Jumalan Äitiä seuraamaan, / jo-
ka poikansa verhoaa / kerjäläisnaisen hartiahuivilla, / poikansa, Herran huoneen portailta.*

*Jokaisessa puussa ristiinnaulittu Jumala, / jokaisessa tähtäessä ruumis Kristuksen, / ja sai-
raan ruumiin parantaja / on sana rukouksen, ikaikaisen puhtauden. (Nelisäe vuodelta 1945)*

Ajatuksen taiteen ja uskonnon keskinäisestä yhteydestä Anna Ahmatova säilytti elämänsä loppuun saakka. *Vain uskonto luo taidetta*, sanoi Ahmatova vielä 1960-luvulla.

Tuotannon läpikulkevia aiheita 1910-luvulta 1960-luvulle ovat myös hänen runonsa Pietari-Leningradista. Pietarin kaksoismyytti ilmenee hänen runoissaan kaksoisvalaistuksessa, toisaalta hän kuvaa kaupunkiaan Nikolai Gogolin, Nikolai Nekrasovin, Fjodor Dostojevskin ja Andrei Belyin luomaa perinnettä seuraten kirottuna ja tuhoon tuomittuna kaupunkina, mutta toisaalta Aleksandr Puškinin ja Innokenti Annenskin tapaan lumottuna paikkana. 1900-luvun alkupuolella vaikuttaneen *Mir iskusstvan* (Taiteen maailma) taiteilijoiden kanssa hänellä oli yhtymäkohtia, sillä heidän tapansa kuvata Pietarin kaupunkia runoin ja kuvin oli samankaltainen.

Olit autuas kehtoni / synkkä kaupunki uhkaavan joen rannalla. / Olit juhlallinen aviovuoteeni / kaupunkini, katkerasti rakastettu lemmittyäni, / jonka yllä nuoret serafisi / pitelivät seppeleitä. / Rukouspenkkini / olit sinä, ankara, sumuinen. / Siellä ensi kerran ilmestyi minulle sulhanen / näyttäen matkani valaistun. / Ja sinne kuin sokeaa / murheellinen Muusani / talutti minua. (1914)

Ahmatovaa on kutsuttu myös *Kyyneltenmuusaksi*, -runoilija Marina Tsvetajevan antama nimi, ja runoilija Joseph Brodsky taas kutsui häntä *Itkijämuusaksi*, itkijän rooli huipentuu *Anno Domini* – kokoelmassa sekä *Requiem* että *Seppele vainajille* –runoelmissa, jotka kaikki kolme muistuttavat rituaalista kuolinvalitusta. - Mutta ensimmäisestä kokoelmasta alkaen hänen runouttaan luonnehtii myös ironia ja musta huumori. Ironiassaan Ahmatova muistuttaa Anton Tšehovia, myös heidän tekniikkansa luoda teoksia - toisen draamoja ja toisen runoja – on samankaltainen. Näkyvillä on vain jäävuoren huippu ja hallitsevassa asemassa on piiloteksti. Ahmatovan pilanteko voi olla hyvinkin rankkaa, kuten säikeissä vuodelta 1911.

Mieheni piiskasi minua kuviollisella, / kaksinkertaisella nahkahihnalla...

Toisinaan taas hilpeää, kuten runossa *Hamletia lukiessa* vuodelta 1909.

Minä rakastan sinua, kuin neljäkymmentä / lempeää nunnaa.

Ja ollessaan sodan aikana evakossa Taškentissa hän oli usein vakavasti sairaana, mutta se ei lannistanut hänen huumorintajuaan. Vuonna 1942 hän kirjoittaa *Lavantaudissa* -runossaan.

*...joen rantaa, puiston reunaa, / kaakki ruumisarkun kanssa laahustaa. / Minua ei pidä
maahan laskea, / minähän olen kertoja.*

Ja omasta runoilustaan hän saattoi kirjoittaa melkoisen hirtehisesti, kuten runossa Muusa (1960).

*Miten elää tuon rasituksen kanssa, / ja vielä nimittävät sitä Muusaksi, / ”Sinä olet hänen
kanssaan niityllä...” sanovat / ”Jumalaisesta lepertelystä...” puhuvat / kovakouraisemmin
kuin kuume, se kiskoo sinua, / ja sitten taas koko vuonna ei edes hiiskahdusta.*

Ensimmäinen maailmansota puhkeaa. Elokuussa Nikolai Gumiljov lähtee sotaan vapaaehtoisena. Sota oli Ahmatovalle ensimmäinen suuri vedenjakaja, josta hänelle alkoi *Todellinen Kahdeskymmenes vuosisata*, niin kuin hän on kirjoittanut. Runoissaan hän reagoi voimakkaasti puhjenneeseen sotaan ja myöhemmin Venäjän vallankumoukseen ja sitä seuranneeseen sisällissotaan. Kun monet ihmiset ensimmäisen maailmansodan alussa olivat innostuneita ”kunnian tiestä”, Ahmatova näki ajassa vain vihaa ja surua, vallankumouksen ja sisällissodan tapahtumat näyttivät hänestä yhtä kauheilta.

Miksi vuosisatamme on huonompi jotain toista? / Paitsi, että surun ja ahdistuksen horroksessa / se on syössyt itsensä mustimpaan saastaan, / eikä sille voi apua toimittaa. (1919)

Seitsemän päivää rakkautta, / erossa, seitsemän uhkaavaa vuotta. / Sota, kapina, hävitetty koti, veressä viaton, pieni käsi, / harmaantuva suortuva, / punertuvalla ohimolla. (1921)

1915

25. Elokuuta Ahmatovan isä kuolee.

Hänen ensimmäinen suuri runoelmansa Meren rannalla (1914) ilmestyy *Apollo* -lehdessä. Runoelmassa on keskeistä kaksoisolennon teema, - harmaasilmäinen poika ja tsaarin poika sekä pakanallinen tyttö että tämän kaksoissisar kristitty tyttö. Teema on esiintynyt Ahmatovan runoissa jo aiemmin ja toistuu eri muunnelmina läpi koko hänen tuotantonsa huipentuakseen päätteoksessa, Runoelmassa ilman sankaria

*Ja piikkilangan takana, / tiheän taigan sydämessä - / Kaksoisolentoani kuulustellaan / varti-
joinaan kaksi nenätöntä neitoa. / En tiedä, minä vuonna - / hän muuttui kouralliseksi leirin
pölyä, / hän muuttui kauheaksi tarinaksi.*

Kaksoisolennon teema on ainakin osittain Fjodor Dostojevskin perintöä, jota Ahmatova piti henkisenä isänään. Dostojevskin henkilöt kamppailevat ideoiden kanssa ja teoksissa toistuu läpikäyvä teemana idea korkeamman etsinnästä – Jumalan etsinnästä – ihmisen tehtävästä. Teoksissa esiintyvä korkeamman etsintä ja kamppailu idean kanssa on varmasti eräs niistä syistä, miksi Anna Ahmatova piti häntä henkisenä isänään ja Dostojevskille ominainen piirre valottaa ihmisluonteen salaisuuksia kaksoisolentojen avulla on vaikuttanut Ahmatovan runoelmien kaksoisolentoihin, olihan Ahmatovan runoissa hänen omien sanojensa mukaan ”*monta pohjaa*”. Pietarilaisessa kirjallisuudessa kaksoisolennot esiintyivät jo Nikolai Gogolilla.

Ahmatova piti Fjodor Dostojevskia henkisenä isänään, mutta Leo Tolstoin ja Anton Tšehovin suhteen hän oli hyvin kriittinen. Syksyllä 1940 hän kertoi Tšukovskajalle, miksi hän ei pitänyt Tšehovin näytelmistä. ”*Ennen kaikkea en pidä hänen näytelmistään. Teatteri on juhlaa, sitä vastoin Tšehovin näytelmät ilmentävät teatterin pirstoutumista.*” (Lydia Chukovskaya 1994, 112)

On kiinnostavaa, että Ahmatova puhuu Tšehovin näytelmien yhteydessä teatterin pirstoutumisesta, eli draamallisen muodon hajoamisesta tiukasta aristoteelisesta rakenteesta. Muodon, ajan ja tilan hajoaminen ja hajottaminen – moniaikaisuus ja moni tilallisuus, monesta eri perspektiivistä kuvaaminen ja montaasi - ovat kuitenkin tunnusomaisia 1900-luvun kuvataiteelle, teatterille ja myös hänen omille suurille runoelmilleen.

Olellainen piirre Ahmatovan runoissa nuoruudesta aina vanhuuteen on myös näkymättömän läsnäolo. Näkymätön voi olla *Muusa, sulhanen, enkeli, demoni, saatana, Kristus*, tai jotain varjoon jäävää, jotain *jonka vain hän näkee*, kuten runossa *Alkukevään elegia* vuodelta 1963.

... Mäntyjen välissä tuisku tyyntyi. / Ja ilman viiniäkin juopui, / ja ikään kuin Ofelia, kaiken yötä, / lauloi meille itse hiljaisuus. / Mutta se, joka vain minulle näyttäytyi, / tuon hiljaisuuden kanssa kihlautui,...

On myös pitkiä ajanjaksoja, jolloin vainajat kansoittavat hänen runonsa. Hän on ylittänyt näkymättömän rajan, jonka toisella puolella hän keskustelee kuolleiden kanssa kuin elävien parissa, kuten vuonna 1921 teloitetulle runoilija Nikolai Gumiljoville omistetussa runossa *Loitsu* vuodelta 1936.

... läpi yön vartioketjun, / pääsiäiskellojen lupausta seuraten, / kutsuttuna, / ylösnousseena, - / tule luokseni illalliselle.

Hänen pääteoksessaan *Runoelmassa ilman sankaria* taas kauan sitten kuolleet naamioituneet vieraat taiteilijakapakka *Kulkukoirasta* vuodelta 1913 tulevat odotetun vieraan sijasta juhlistamaan hänen uuden vuoden vastaanottoaan vuonna 1940.

Seinät väistyvät heidän tieltään, / valo leimahtaa, sireenit ulvovat, / kupoliksi katto kohottautukoon, / naamiot pudotkoon! En pelkää... / en kavahta Hamletin hulluutta, / en Salomen tanssin hurjuutta, / en Rautanaamion tuloakaan, / olen ainesta kiveäkin kovempaa... / Jonkun muun on määrä säikähtää, / kavahtaa, luovuttaa, / syntejä vanhoja, anteeksi anella. / Kenen... / Kenen luo he siis uskovat tulleensa? / Heille en ole kattanut illallista, / meille ei ole tietä samaa.

Syksyllä 1915 Ahmatova on hoidettavana keuhkotautiparantolassa Suomessa, Hyvinkäällä. Nikolai Nedobrovo tulee tapaamaan häntä ja julkaisee profeettallisen artikkelinsa, missä hän hahmottaa Ahmatovan runouden suuntaviivat ja tulevan tien runoilijana. Anna Andrejevna sanoikin runoilija Anatoli Naimanille 1960-luvulla, ”Ehkä Nedobrovo loi Ahmatovan.” (Anatoly Nayman: Remembering Anna Akhmatova 1991, 27)

1916

Osip Mandelštamin mukaan vuonna 1916 Ahmatovan runoissa tapahtuu laadullinen muutos niiden kasvaessa Venäjän vertauskuviksi, kuten runossa *Kaupunki katosi*.

... Mutta kun uhkaavan ukkosverhon / epäröivä kuu leikkasi, / näimme: vuotta, metsää kohti / ontuva mies horjahteli. / Se oli kauheaa, pian hän ohittaa / troikan virrat, uljaat ratsut. / Nouset ylös, jälleen tuuperrut, / raskaan taakkasi alla. / Tuskin ehdimme huomata, / kun hän oli jo rekemme rinnalla. / Kuin tähdet sinersivät silmänsä, / loistivat kasvoilla näänntyneillä. / Ojensin hänelle lapsen, / hän kohotti kätensä, / jäljiltä kahleiden / ja sanoi minulle, äänellä lempeällä: / "Poikasi eläköön ja hyvin voikoon!"

Kesällä etelässä Sevastopolissa Ahmatova on toipumassa tuberkuloosista, jonne Nikolai Nedobrovo tulee tapaamaan häntä. Tapaaminen jää viimeiseksi.

1915 - 1917 Hän on läheisissä tekemisissä runoilija ja mosaiikkitaiteilija Boris Anrepin kanssa, joka lähti Venäjältä jo 1916. Hän tuli vielä 1917 tapaamaan Anna Andrejevnaa pyytäen tätä mukaansa, mutta Ahmatova kieltäytyi, vaikka oli syvästi rakastunut mieheen. - Ahmatovalle Venäjältä lähteminen merkitsi äänettömäksi muuttumista runoilijana. - Vuoden 1917 jälkeen he tapasivat Pariisissa vuonna 1965. Myös Anrepille Ahmatova omisti kymmeniä runoja, kuten runon vuodelta 1924.

On kulunut seitsemän vuotta. / ... / Viimeinen, kiireinen laiva / vei rakkaani pois näiltä rannoilta. / Liekit hävittivät synnyinmaata.

1917

Helmikuun vallankumouksen yhteydessä Venäjstä tuli tasavalta. Yhteiskunnallinen tilanne oli äärimmäisen räjähdysherkkä. Anarkia oli vallannut Petrogradiksi muuttuneen Pietarin, mutta juuri silloin *Keisarillinen Aleksandrinski teatteri* tuotti kaikkein kuuluisimman produktionsa vallankumousta edeltävällä Venäjällä, nimittäin Mihail Lermontovin näytelmän *Naamiohuvit* teatteriohjaaja Vsevolod Meyerholdin ohjaamana. Kaikki, mikä liittyi tähän produktioon, oli legendaarista. Sen loputtomat harjoitukset, jotka olivat jatkuneet viisi vuotta, olivat muuttuneet eräänlaiseksi teatterirituaaliksi. Näytelmän lavastaja Aleksandr Golovin oli laatinut neljätuhatta luonnosta pukuja, maskeja, huonekaluja ja lavasteita varten. Esitykseen osallistuneet näyttelijät antoivat *Naamiohuville* nimen, *Keisarikunnan auringonlasku*, näytelmä päättyi aavemaiseen kohtaukseen ortodoksissa hautajaisissa. Meyerholdin teatteriin hankkima kirkkokuoro soitti kuolinkelloja hallitukselle, maalle ja sen pääkaupungille. Esirippu ei laskeutunut ainoastaan Lermontovin *Naamiohuvien*, vaan kokonaisen aikakauden ylle. Ahmatova oli ensi-illassa ja Meyerholdin ohjaus vaikutti suuresti hänen päätöksensä, *Runoelmaan ilman sankaria*.

Kesän 1917 Ahmatova viettää Slepnovossa Nikolai Gumiljovin äidin maatilalla poikansa Levin kanssa kirjoittaen uutta runoteostaan.

Syyskuussa 1917 ilmestyy kolmas kokoelma *Valkoinen parvi* (Belaja stjaja) 2000 kappaleen painoksena. Teoksen runojen lyyrisyydelle antaa pohjavireen hallittu kauhu, tunne, joka siitä lähtien kulki hänen runoutensa pohjavirtana. Runoilijana Ahmatova on kohonnut täysin uudelle tasolle, kirjassa on runoja, jotka kasvavat Venäjän vertauskuviksi, kuten edellä kirjoitin.

Lokakuun vallankumous, jota seuraa kansalaissota.

1918

Elokuussa Ahmatova ja Gumiljov eroavat virallisesti oltuaan sitä ennen erossa jo useita vuosia.

Ahmatova solmii avioliiton orientalisti ja runoilija Vladimir Kazimirovitš Šileikon kanssa. Šileiko tutki muinaisen Egyptin, Babylonian ja Assyrian kulttuureja ja käänsi venäjäksi niiden vanhoja tekstejä. He asuvat Šeremetevin palatsin eräässä sivurakennuksessa, Ahmatova nimitti palatsia Fontankan taloksi, koska se sijaitsi Fontanka joen rannalla, 1920-luvun puolivälissä siitä tuli hänen kotinsa useiksi vuosikymmeniksi. - Ahmatova asui tässä talossa vuosina 1918 - 1921, 1926 - 1941 ja 1945 - 1952 - Vähän myöhemmin Fontankan palatsi vaihtui toiseen palatsiin, Ahmatova, kerjäläinen, asui nyt 1700-luvun suuriruhtinain Marmoripalatsissa.

Šileiko oli suuri egoisti, joka teki Anna Andrejevna sihteerinsä ja palvelijattarensa. Anna kirjoitti tuntikausia yhteen menoon muistiinpanoja Šileikon sanellessa vanhojen tekstien käännöksiään, mutta siinä samalla Ahmatova perehtyi näihin kulttuureihin. Ahmatovalla ei ole juuri lainkaan runoja vuodelta 1920, koska mies saattoi käyttää hänen runojaan sytykkeinä, sillä ”hänen vaimonsa ei kirjoittanut runoja”. Ja vaikka Šileikon sanat ”Kun teille lähetetään kärpännahkaviitta Oxfordin yliopistosta, mainitkaa minut rukouksissanne” osoittautuivat profetiaksi, – Ahmatova sai kyseisen viitan vuonna 1965 – ne olivat 1920-luvulla pelkkää sadismia. Suhteestaan Vladimir Šileikoon Ahmatova kirjoitti runosarjan *Musta uni* (1913 – 1940). Ote runosta 2. vuodelta 1918.

Kiellät hymyilemästä ja laulamasta, / ja aikoja sitten, vanhoit luopuneesi rukouksesta. / Vain ero sinusta, / on kaikki, mitä on jäljellä minulla! / Vieras olen maan päällä ja taivaassa, / minä elän, mutta vaiennut on lauluni, / kun olet riistänyt vapaan sieluni, / helvetissä ja paratiisissa.

1919

Nikolai Nedobrovo kuolee.

1920

Ahmatova työskentelee kirjastonhoitajana maatalousinstituutissa.

1921

Huhtikuu. Ilmestyy Ahmatovan neljäs runokokoelma *Piharatamo* (Podorožniki) 1000 kappaleen painoksena.

Kevät. Ahmatova jättää Šileikon. Ahmatova asuu yhdessä ystäviensä säveltäjä Arthur Lourien ja tanssija, näyttelijä Olga Glebova-Sudeikin kanssa. Ahmatova jää Petrogradiksi muuttuneeseen Pietariin Arthurin lähtiessä maasta 1922 ja Olgaan 1924.

Elokuusta 1921 tuli Ahmatovan elämässä toinen traaginen vedenjakaja.

Elokuun seitsemäntenä päivänä kuoli runoilija Aleksandr Blok sydämen uupumukseen. Hänet haudattiin 10. elokuuta Smolenskin hautausmaalle. *Me toimme Smolenskin Jumalanäidille, / käsillämme kannoimme Smolenskin puolustajalle / pyhimyksen hopeisessa ruumisarkussa / tuskaan sammuneen, aurinkomme, - / Aleksandrimme, puhtaan joutsenemme.* (1921)

Tiedon entisen miehensä, runoilija Nikolai Gumiljovin vangitsemisesta Ahmatova sai Blokin hautajaisissa, Gumiljov oli pidätetty Taiteiden talossa elokuun 3 – 4 päivän välisenä yönä. Runoilijalla on aina ollut Venäjän kulttuurissa poikkeuksellisen arvostettu ja vertauskuvallinen asema. Blokin ennenaikainen kuolema – bolševikit eivät antaneet Blokille matkustuslupaa Suomeen terveyttään hoitamaan – ja Gumiljovin teloitus saivat monet sivistyneistön jäsenet, jotka olivat suhtautuneet myönteisesti bolševikkeihin, muuttamaan kantaansa heihin ja harkitsemaan emigroitumista.

Nikolai Gumiljov teloitettiin 25. elokuuta syytettynä vastavallankumouksellisesta toiminnasta. Anna Andrejevna etsi vuosia Nikolai Stepanovitšin hautaa, kunnes vuonna 1930 pääsi käymään hänen hauta- ja teloituspaikallaan. Runot vuodelta 1921:

Et ole elossa, / et nouse lumesta. / Kaksikymmentäkahdeksan iskua pistinten, / viisi haavaa luotien. / Katkeran paidan / ystävälleni ompelin. / Rakastaa, rakastaa verta / Venäjän maa.

Kun kuolen, ei hän sure, / ei huuda suunniltaan: ”Ylös nouse!” – / Mutta yhtäkkiä hän tajuaa, että mahdotonta, / ruumiin on elää ilman aurinkoa / ja sielun ilman lauluja. / ... Niin mitä nyt?

Syksy 1921 oli Anna Ahmatovalle raskasta aikaa, Blokin kuoleman ja Gumiljovin teloituksen tuottaman surun lisäksi lehdistössä käynnistyivät hyökkäykset häntä vastaan, joiden alkusoittona voi pitää Kornei Tšukovskin esitelmää, *Kaksi Venäjää*, Taiteiden Talolla, Petrogradissa. Kahdeskym-

menes syyskuuta 1921 pitämässään esitelmässä kirjallisuuskriitikko Kornei Tšukovski etsi synteisiä ajatuksilleen, mitä hän tarkoitti *Ahmatovan Venäjällä* ja *Majakovskin Venäjällä*. Myöhemmin hän katui esitelmäänsä, koska sillä oli kohtalokkaita seuraamuksia Anna Ahmatovan tulevaisuudelle. Esitelmä itsessään sisälsi paljon kiinnostavia havaintoja ja ellei kirjallisuus Venäjällä heti vallankumouksen jälkeen olisi ollut niin riippuvaista politiikasta kuin se oli, esitelmä ei varmasti olisi aiheuttanut niin ikäviä seurauksia Ahmatovalle kuin se teki. Myöhemmin 1940-luvulla Ahmatova oli sitä mieltä, että Andrei Ždanov hyökätessään häntä vastaan käytti Kornei Tšukovskin artikkelia hyväkseen. Tšukovski puhui uudesta ja vanhasta taiteesta, mutta Ahmatovan käsitys taiteesta oli lähellä Aleksandr Blokin näkemystä, jonka mukaan taide on yksi ja jakamaton. ”1910-luvulla Ahmatova oli selvästi tuntenut, että Blok edusti venäläisiä klassikkoja ja kuului enemmän 1800-luvulle kuin 1900-luvulle; uusi vuosisata taas puhui hänen, Ahmatovan sukupolven säikeitten kautta. Mutta kun Anna Andrejevna alkoi 1920-luvulla puhua omasta sukupolvestaan, hän valitsi klassisesta kirjallisuudesta avaimet sen kohtalon ymmärtämiseen. Andre Chenierin, Ranskan vallankumouksen runoilijan kohtalo oli Gumiljovin kohtalon esikuva, mutta Ahmatovan kehittelemä ketju ulottui pitemmälle: Gumiljov - Annenski - Homeros.” (Jelena Kuzmina; Ahmatova - koditon 1992, 90).

Esitelmässään Tšukovski kuvaa Ahmatovaa nunnana, joka ristii itsensä suudellessaan rakastettuaan; viimeisenä ja ainoana ortodoksisena runoilijana; naisena Novgorodista kuudenneltatoista tai seitsemänneltatoista vuosisadalta. Tšukovski panee merkille ´ikuisen, venäläisen kiusauksen itsensä syylistämiseen, nöyryyteen, vaatimattomuuteen ja köyhyyteen, - mitkä ominaisuudet vetivät puoleensa Tjutševia, Tolstoita ja Dostojevskia,` - kiehtovan Ahmatovaa ja että Ahmatova oli ennen kaikkea runoilija, joka kirjoitti rakkaudesta ilman toivoa. ´Minä rakastan, mutta minä en ole rakastettu; Minua rakastetaan, mutta minä en rakasta - tämä on hänen tärkein erityispiirteensä. Tässä seikassa kukaan ei ole vielä kyennyt ylittämään häntä ja hän oli ensimmäinen paljastaessaan, että rakkaudettomuus oli aihe runoudelle.`

Tšukovski vertasi Ahmatovan hiljaista hienovaraisuutta Majakovskin kyvyttömyyteen tunnistaa mitään vähäisempää kuin huuto. Jos Ahmatova pani merkille häviävän pienet yksityiskohdat, Majakovski ei koskaan voinut nähdä mitään pientä. Majakovski ei tunne ainuttakaan numeroa alle miljoonan eikä hänen runoutensa ole henkilökohtaista, vaan se on kirjoitettu joukoille: ´Hän on myrskyn ja jylyn, kaikenlaisen karjunnan ja huudon runoilija` Mutta näytti siltä, että Majakovskin runojen erikoinen sanasto ja rytmit saattavat vaikuttaa siten, että kirjallinen maailma Venäjällä tulee lähitulevaisuudessa seuraamaan Majakovskin viitoittamaa polkua.

Tšukovskin mukaan Ahmatova ja Majakovski ovat yhtä vihamielisiä toinen toisilleen kuin ne aikakaudet, jotka ovat heidät synnyttäneet. Ahmatova on kaiken sen huolellinen perillinen, mikä oli kallisarvoisinta Venäjän kirjallisessa kulttuurissa ennen vallankumousta ja hänellä oli monia esiisiä, Puškin, Baratinski ja Annenski. Ahmatova omasi sen hengen ja viehätysvoiman hienostuneisuuden, joka oli vuosisatojen kulttuuritradition tulosta. Kun taas Majakovskin jokainen rivi, jokainen kirjain edusti sen hetkistä vallankumouksellisen aikakauden syntymää. Majakovskin runoista nousi esiin vallankumouksen uskonkappaleet, soi sen ulvonta, saattoi kuulla sen epäonnistumiset ja tuntea sen hurmion. Hänellä ei ollut ollenkaan esi-isiä ja hänen vahvuutensa oli jälkimaailmassa. Ahmatovan takana oli monta loistavaa menneisyyden vuosisataa, Majakovskin edessä oli monta tulevaisuuden vuosisataa. Ahmatova oli säilyttänyt vanhoilta ajoilta vanhan Venäjän uskon Jumalaa, vallankumouksen runonlaulajana Majakovski pilkkasi Jumalaa ja loukkasi pyhiä arvoja, mikä sopii vallankumouksen runonlaulajalle. Ahmatovalle kaikkein pyhin asia oli Venäjä, hänen maansa, meidän maamme. Majakovski, vallankumouksen runoilijana, oli internationalisti, planeetan kansalainen. Ahmatova oli yksinäinen ja hiljainen runoilija. Majakovski kuului torille, kokoukseen, hän oli osa joukkoa, hän oli joukko. (Kornej Tšukovski; Ahmatova i Majakovskij, Dom iskusstv I, 1921, 23-24)

Huolimatta Tšukovskin tarpeesta liittää esitelmänsä lopussa Ahmatovan ja Majakovskin edustamat kirjalliset ääripäät yhteen tarkoituksenaan kirjallisuuden tuleva kehitys, hän oli leimannut Ahmatovan niin tehokkaasti, että vaikka runoilija oli vain kolmekymmentäkaksivuotias, niin esitelmän ansiosta monet katsoivat Ahmatovan olevan niin paljolti osa menneisyyttä, ettei hänellä ollut mitään kehittymisen mahdollisuutta, ei mitään yhteyttä maansa vallankumouksen jälkeiseen kirjalliseen elämään.

Puhe julkaistiin samana vuonna, otsikolla 'Ahmatova ja Majakovski' Dom iskusstv (Taiteiden Talon) -sanomalehden ensimmäisessä numerossa. Lehti sisälsi myös Jevgeni Zamjatinin profeettallisen artikkelin, 'Minä pelkään', venäläisen kirjallisuuden tulevaisuudesta. Zamjatin kirjoitti:

"Minä pelkään, ettei meillä tule olemaan mitään todellista kirjallisuutta, niin kauan kuin ihmiset pitävät venäläistä kansaa lapsena, jonka viattomuutta täytyy suojella. Pelkään, ettei meillä tule olemaan mitään kirjallisuutta, niin kauan kuin emme ole päässeet eroon erään lajin katolilaisuudesta, joka ei edeltäjäänsä vähemmän pelkää jokaista harhaoppista sanaa. Ja jos tämä sairaus on parantumaton - Minä pelkään, että venäläisellä kirjallisuudella tulee olemaan vain yksi tulevaisuus: sen menneisyys." (Zamjatin, E; 'Ja bojus', ibid., 43)

Myöhemmin Tšukovski katui esitelmäänsä sen Ahmatovalle tuottamien vaikeuksien vuoksi. Ahmatovan yhteys vanhempaan kulttuuriin haluttiin nähdä vihana uutta yhteiskuntaa kohtaan, jossa hänelle ei ollut sijaa. Mutta Ahmatova ei suinkaan lannistunut häneen kohdistuneiden hyökkäysten vuoksi, vaan vastasi niihin. Ote runosta *Parjaus* tammikuulta 1922.

*Ja kaikkialla minua parjattiin, / kuulin, kuinka valhe hiipi uniin, / ja kuolleessa kaupungissa,
armottoman taivaan alla, / se läähätti kannoillani, kun etsin leipää ja suojaa. / Se polttaa
kaikkien katseessa, / se on petosta, tai viatonta pelkoa. / En pelkää sitä. Minä vastaan, / jokai-
seen, sen uuteen haasteeseen....*

Vuonna 1922 ilmestyy Ahmatovan viides runokokoelma *Anno Domini MCMXXI* 2000 kappaleen-painoksena. Kokoelma luetaan hänen parhaimpiin teoksiinsa, siinä intiimien teemojen ohella painottuu historiallinen perspektiivi ja ajan tapahtumiin hän ottaa *Itkijänä* voimakkaasti kantaa tunteil-
laan, *Anno Domini* on kuin haaste taisteluun. Jotkut ”asiantuntijat” Suomessa toistelevat, ettei Ah-
matova ottanut kantaa Venäjän vallankumoukseen ja sitä seuranneeseen sisällissotaan eikä ylipää-
tään oman aikansa tapahtumiin, vaan pysyi puolueettomana. Nämä lausunnot kertovat vain siitä,
etteivät he tunne riittävästi Ahmatovan runoja tai eivät ymmärrä lukemaansa. Esimerkiksi säkeet
vuodelta 1924.

Lokakuun myrskyinen tragedia / on pirstonut ihmisiä, / kuin syksyn keltaisia lehtiä.

Ja nelisäe samalta vuodelta, *Täällä kauneimmat tytöt taistelevat / kunniasta päästä teloittajien vai-
moiksi. / Täällä vanhurskaita yöllä kidutetaan, / itsetunto nälällä murretaan.*

Anno Domini MCMXXI on myös Ahmatovan viimeinen teos, jonka runot olivat hänen itsensä valitsemia ja jossa niin ollen näkyy hänen taiteellinen ajattelunsa. Myöhemmin ilmestyneitä kirjoja ei voi mitenkään pitää hänen ominaan, koska kustannustoimittajat ja puolueen kirjalliset asiantuntija-elimet valitsivat runot, poistivat ”vaarallisina” tai sopimattomina yksittäisiä runoja, säkeistöjä tai runorivejä, muuttivat jopa sanoja – esimerkiksi sana *Jumala* korvattiin sanalla *kunnia* - sekä runojen päiväyksiä, jos ne viittasivat johonkin vaiettavaan asiaan tai vaativat Ahmatovaa itseään tekemään

muutoksia ”julkaisukelvottomiin” runoriveihin, muun muassa sanat Suomi, huora, tyrmä, vanki-koppi, Jumala, kirkko, ikoni, rukous ja Kristus, sekä ylipäättään uskonnolliset että eroottiset tai ajan tapahtumiin viittaavat runot olivat sensuroitavien listalla. Niin ollen myöhemmin hänen elinaikaan Neuvostoliitossa ilmestyneet kirjat eivät kerro Ahmatovan taiteellisesta ja yhteiskunnallisesta ajattelusta eivätkä hänen kehityksestään runoilijana. Tosin monet hänen aikalaisistaan osasivat lukea myös rivien välistä ja joissakin tapauksissa jopa arvata pois pyyhityt rivit. Mutta yhdenvertaisessa asemassa ei ole lukija, joka lukee Ahmatovan runoja sisäsiesteistä julkaisuista käännettyinä. Ahmatova oli kansainvälisesti tunnettu runoilija - hänen propaganda-arvonsa oli merkittävä - ja ehkä sensuroitujen runoteosten julkaisun tarkoituksena oli saada lukijat, varsinkin ulkomailla vakuuttuneeksi siitä, että Ahmatova kirjoitti valtion kirjallisten elinten ja Neuvostoliiton kirjailijaliiton ohjeistuksen ja hyväksytyt metodin eli sosialistisen realismin mukaan ja oli ylipäättään elävien kirjoissa. Esimerkkinä katkelma eräästä runosta vuodelta 1917, jota neuvostoaikana lainattiin paljon, mutta niin että sen seuraavat yhdeksän ensimmäistä riviä oli jätetty pois.

Ahdistuneena kuin itsemurhaa aikoen / seisoi kansakunta saksalaisia vieraitaan odottaen. / Ja Bysantin ankara henki / oli hylännyt Venäjän kirkon. / Ja Nevan kaupunki, metropoli majesteettinen, / lokaan lankesi, ylpeytensä unohti / ja kuin huora humalainen, / itseään tarjosi, / kenelle, tuskin muistaen.

Ahmatovan omat kokoelmat *Ruoko* (Trostnik) (1924 – 1940) ja *Seitsemäs kirja* (Sedmaja kniga) (1936 – 1964) eivät ilmestyneet Neuvostoliitossa täydellisinä laitoksina hänen elinaikanaan ei myöskään *Requiem* (1935 – 1940) eikä hänen päätteoksensa *Runoelma ilman sankaria* (Poema bez geroja) (1940 - 1962), jota on sanottu Pietarin kulttuurin käsikirjaksi, osa *Runoelmasta* ilmestyi *Ajan kulku* –runokirjassa 1965. *Seitsemättä kirjaansa* Ahmatova piti vastineena Šostakovitšin *Seitsemännelle sinfonialle* (1941) (Leningrad sinfonia).

Koko 1920-luku oli kulttuuritaistelujen aikaa, mutta ne käytiin pääsääntöisesti vielä esteettiseltä pohjalta, vaikka mitä rajuimpia syytöksiä sinkoiltiinkin puolin ja toisin. 1920-luvun alussa kirjallisuuden kritiikin ei-marxilaisten koulukuntien kuten formalismin oli mahdollista vielä toimia. Ja kun marxilainen kritiikki ei ollut vielä kivettynyt dogmiksi, niin jopa tuon koulukunnan sisällä oli olemassa monia keskenään erimielisiä mielipiteitä. Tuona aikana esiintyikin mitä erilaisimpia näemyksiä kirjallisuuden suhteen, ja oli mahdollista myös ilmaista ajatuksensa ja väitellä niistä kirjallisissa julkaisuissa ja sanomalehdissä, ja ne kuvastuvat myös katsauksissa Ahmatovan *Piharatamosta*

ja *Anno Dominista* sekä muissa kirjoituksissa Anna Ahmatovasta, joita julkaistiin vuosien 1921 ja 1925 välillä. Yksi ryhmä arvostelijoita oli kiinnostunut korostamaan kirjallisuuden tehtävää vallankumouksellisessa yhteiskunnassa, toinen ryhmä oli kiinnostunut tutkimaan Ahmatovan runoutta kirjallis-kielellisenä ilmiönä. Kolmas ryhmä, joka oli kiinteässä yhteydessä toiseen, koostui ulkomailla julkaistuista arvosteluista. Venäjän ulkopuolella kirjoitettuja artikkeleita saattoi kutsua Ahmatovan emigranttiseksi lähestymiseksi. Vaikka paljon siitä mitä silloin kirjoitettiin, oli niiden ihmisten kirjoittamaa, jotka olivat juuri lähteneet Venäjältä, ja näin ollen se poikkesi hyvin vähän siitä, mitä Venäjällä silloin julkaistiin.

Oli olemassa kritiikkiä, joka sisällytti arvosteluihinsa omakohtaisuutta. Näitä kriitikkoja olivat Aichenvald, symbolisti Brjusov sekä formalistit kuten Sklovski, Eichenbaum ja Vinogradov, joista Vinogradov oli eniten esillä. Sekä Eichenbaum että Vinogradov tekivät runoilijan ensimmäisestä viidestä kirjasta yksityiskohtaisia, kriittisiä tutkielmia. Eichenbaum yritti selvittää joitakin aikansa nykyrunouden ongelmia, Vinogradov taas halusi päästä perille ajankohtaisen runollisen kielen salaisuuksista. Eichenbaum pani muun muassa merkille sen, että Ahmatova käytti runoissaan jokapäiväisen puheen intonaatiota, sävelkulkua, vastakohtana symbolismiin musikaalisuudelle. Ja hän näki Ahmatovan myöhempien runojen ankarana papillis-raamatullisen, bysanttilaisen kielen keinona paeta rajoituksia. Ahmatovan nuoruuden runoista hän teki kuuluisan ja myöhemmin paljon väärinkäytetyn huomion: ” ... *Me voimme nähdä runoissa sankarittaren paradoksaalisen ja ristiriitaisen kaksoismuotokuvan - puoleksi kiihkosta palavan lutkan, puoleksi kerjäävän nunnan rukoilemassa Jumalalta anteeksiantoa.*” (Eichenbaum, Boris; *Anna Ahmatova. Opyt analiza* 1923, 114)

Täydellisen vastakohtaisia kritiikkejä formalistien tutkimuksille esitettiin *Nuori vartija*, *Punainen maa* ja *Vartiossa* aikakauslehdissä. Niissä kiisteltiin Ahmatovan runoista ja sätittiin häntä. Kiistaan antoivat aiheen tunnetut bolševikit, jotka toivat julki uskonsa Ahmatovan työn arvoon. Moskovalaisessa sanomalehti Pravdassa, puolueen virallisessa äänenkannattajassa, N. Osinski oli vuonna 1922 kirjoittanut, että sitten Aleksandr Blokin kuoleman Ahmatova oli suurin elossa oleva venäläinen runoilija. (Osinski, Pravda, no. 148, 1922)

Itsessään Osinskin kirjoitus ei todennäköisesti olisi aiheuttanut marxilaisten leirissä suurtakaan häilyä, mutta helmikuussa 1923 Aleksandra Kollontain artikkeli otti kysymyksen Ahmatovasta laajaan käsittelyyn. Kollontai oli Leninin lähipiiriin kuuluva värikäs henkilö, hän oli kuuluisa olemalla monen muun asian ohella maailman ensimmäinen naispuolinen suurlähettiläs. Kollontai uskoi sosia-

lismien tarkoittavan ennen kaikkea naisten seksuaalista vapautusta ja toiveiden täyttymistä. Artikkeleissaan *Lohikäärmeestä* ja *Valkoisesta linnusta*, jotka julkaistiin osana hänen ”*Kirjeestään nuorille työläisille*” *Nuoressa vartijassa*, Kollontai pohtii Ahmatovan voimakkaan vetovoiman syyt nuoriin työläisnaisiin, vaikka runoilija ei ollutkaan kommunisti. Kollontai tulee johtopäätökseen, että runoilijan suosio perustuu siihen, että Ahmatova ilmaisee naisen kärsimystä miehen kieltäytyessä rakastamasta häntä hänen yksilöllisyytensä vuoksi, ja että mies on kiinnostunut naisesta vain hänen sukupuolisen vetovoimansa vuoksi. Kiinnostus Ahmatovan runoja kohtaan, Kollontai sanoo, on alkua naisen yritykselle löytää paikkansa uudessa kulttuurissa. Kollontai näkee Ahmatovan runossa *Valloinen lintu* vuodelta 1914, jossa naisen rakastettu tappaa linnun, jotta se lakkaisi laulamasta entisistä päivistä, kaiken sen, mikä on naisessa yksilöllistä ja tärkeää.” (A. Kollontai, ‘O drakone i beloij ptitse’, Molodaja gvardija, II, 1923, 162-74)

Hän mustasukkainen, / levoton ja lempeäkin oli, / kuin Jumalan aurinko, hän minua rakasti, / ja ettei se entisestä laulaisi, / valkean lintuni hän surmasi....

Runo, ‘*Lohikäärme*’ vuodelta 1921 yhdistyi Anna Ahmatovan toiseen mieheen, Vladimir Šileikoon, ”se kuvaa miehistä ominaisuutta, joka pyrki tuhoamaan naisen yksilöllisyyden.” (A. Kollontai, sama)

...Ja lohikäärmeen luolassa / ei ole armoa, eikä lakia, / ja seinällä riippuu ruoska, / jotta en laulujani laulaisi....

Nuoren vartijan huhti-toukokuun painoksessa V. Arvatov hyökkäsi Kollontain artikkelia vastaan. Hänen mielestään Ahmatovan runot olivat alttiita ”kehittämään nuorissa työläisnaisissa nöyrän marttyyrin neuroottisia tunteita ja asenteita”. Runojen vahingollinen vaikutus oli mahdollinen siksi, että ne näyttävät miellyttäviltä. Hän tuomitsee Ahmatovan runot ”kapeana, mitättömänä, sänkykamari, koti- ja perherunoutena: rakkautta makuuhuoneesta krokettinurmikolle.” (V. Arvatov, *Grazhdanka Ahmatova i tovarishch Kollontai*, IV-V, 1923, 147-51)

P. Vinogradskaja kirjoittaessaan Ahmatovasta myöhemmin tuona vuonna *Punainen maa* -lehdessä, on jopa armottomampi: ”Ahmatova ei tiedä mitään työtä tekevästä naisesta eikä kirjoita lauluja hänestä. Ahmatovan naiset ovat oikukkaita ja ailahtelevia olentoja, sänkykamarinukkeja, jotka ovat tulleet tähän maailmaan vain miesten huvittamista varten.” Vinogradskaja kirjoittaa, että ”Kollontain on täytynyt olla mieltä vailla kehottaessaan nuoria työläisiä tutustumaan Ahmatovaan ratkais-

takseen ongelmansa: ”Miksi, hänen runoissaan ei ole rakkautta lukuun ottamatta mitään muuta, ei mitään työstä, ei yhteiskunnasta....Hänelle on olemassa vain rakkaus, milloin kudelmana ajatuksissa Jumalasta ja kaipuuna toiseen elämään toisessa maailmassa. Hän ei kutsu naisiamme osallistumaan aktiivisesti yhteiskuntamme rakentamiseen, vaan ainoastaan Jumalan luo, rakkaan pienen Jumalan ja hänen enkeleidensä luokse. Lukuun ottamatta Jumalaa ja rakkautta hän ei näe nenänpäätään kauemmaksi.” (P. Vinogradskaja, ‘Voprosy morali, pola, byta i t. Kollontay’, Krasnaja nov’, VI, 1923, 204-14)

Kirjassaan *Kirjallisuus ja vallankumous* vuodelta 1923 Leo Trotski mainitsee myös ‘Ahmatovan Jumalan’, kuvaten häntä: ”.....hyvin mukavana ja taskuun mukaan mahtuvana persoonana, jolla on hyvä salonkiin sopiva käytös, perheen ystävänä joka ajasta aikaan täyttää toiveet tohtorin roolissa ollen erikoistunut naisten sairauksiin. Kuinka tämä iäkäs persoona, joka ei ole enää parhaassa nuoruudessaan, henkilökohtaisten, usein melko hankalien Ahmatovalta, Tsvetajevalta ja muilta saamiensa tehtävien rasittamana, yhä onnistuu vapaa aikanaan selviämään maailmankaikkeuden kohtalosta - on yksinkertaisesti enemmän kuin mitä järki kykenee käsittämään.” (L. Trotski, *Literatura i revoljutsija*, Moskva, 1923, 30)

G. Lelevich niminen kriitikko sätti myös Ahmatovaa hyökäten hänen kimppuunsa *Vartiossa* -nimisen aikakauslehden sivuilla. Hyökkäyksensä tueksi hän lainasi Plehanovia, Trotskia, Arvatovia ja yhdeksänentoista vuosisadan kriitikko Belinskiä. Ottaen lähtökohdakseen sen, että Osinski oli nimennyt Ahmatovan Venäjän suurimmaksi elossa olevaksi runoilijaksi, hän jatkaa määrittelemällä ehtoja tälle nimitykselle ja todistelee sitten, miksi kukaan järjissään oleva ei mitenkään voi pitää Ahmatovaa sopivana tälle sijalle. Lelevich ei kykene näkemään mitään eroa runoilijan ja hänen sankarittarensa välillä, vaan tuomitsee Ahmatovan jokseenkin kyseenalaiseen todistusaineistoon nojaten. Syytöksenä Lelevich esittää Ahmatovan syntyperän: ”Hän on kotoisin ala-aatelin pesästä ja rohkeuden puute estää häntä karkaamasta aatelisesta holvistaan”. Lelevichin mielestä Ahmatova on ‘paennut mystisismiin` ja hänen mielestään rakkaus josta Ahmatova kirjoittaa, ”on täynnä tuskaa ja kärsimystä, ei sen vuoksi ettei rakkaus saisi vastakaikua, vaan sen vuoksi että Ahmatovan rakkaus on kyllästetty hermostollisen sairauden surkeudella, joka on luonteenomaista jalostuneelle aristokratialle”.

Lelevich oli ensimmäinen joka käytti Eichenbaumin akateemista ja puolueetonta esitystä Ahmatovasta mutta jokseenkin eri tavalla väritettynä. Lelevich sanoo, ‘ettei runoilija ole täysin intohimossaan palava lutka, eikä täysin kerjäävä nunnakaan rukoilemassa Jumalaltaan anteeksiantoa` koska mystiikka ja erotiikka ovat niin kiinteästi kietoutuneet hänen runoudessaan yhteen, ettei niitä voi

enää erottaa toisistaan. Määritellen mikä hänestä näyttää olevan Ahmatovan asema Venäjän kirjallisuudessa Lelevich pääättelee: ”Ahmatovan runous on aristokraattisen kulttuurin pieni ja kaunis sirpale. Tunteiden piiri joka runoilijalle aukeaa, on poikkeuksellisen rajallinen. Hän on vastannut yhteiskunnallisiin mullistuksiin, meidän aikamme pohjimmiltaan kaikkein tärkeimpiin ilmiöihin, voimattomalla ja vihamielisellä esiintymisellä. Ahmatovan maailmassa ei ole laajakatseisuuden kattavaa ajatuksen liikettä ja ymmärryksen syvyyttä.” (G. Lelevich, ‘Anna Ahmatova’, Na postu, II-III, 1923, 178-202)

Kriitikot olivat sanansa sanoneet eikä Ahmatovalla ollut paikkaa uudessa sosialistisessa yhteiskunnassa. Sivuttaen hänet Venäjän nykyrunoudelle sopimattomana ja vakavasti huomioonotettavana, marxilaiset kriitikot yksinkertaisesti vaikenivat hänestä. Jos Ahmatovan nimi tämän jälkeen mainittiin, tapahtui se vallankumousta edeltävän runouden yhteydessä.

1922

Tammikuussa Ahmatova tutustuu kirjailija Boris Pasternakiin, josta tulee hänen elinikäinen ystävänsä.

1923

Kirjallisuudentutkija Boris Eichenbaum julkaisee Ahmatovan runoudesta tutkimuksensa, *Anna Ahmatova. Opyt analiza.*

1925

Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen salainen päätös Ahmatovan runojen julkaisukiellosta.

Ahmatovan runojen kaksiosainen laitos valmistui vuosina 1925 - 1927, mutta julkaisukiellon vuoksi se ei ilmestynyt. Hänen runojaan ei julkaistu kuuteentoista vuoteen. Tosin Mihail Bulgakovin vaimon Jelena Bulgakovan mukaan vuonna 1935 olisi ollut vireillä hanke Ahmatovan runojen julkaisemiseksi, hanke kuitenkin kariutui.

Ahmatova alkoi yhdessä Pavel Luknitskin kanssa laatia Nikolai Gumiljovin elämäkertaa, kerätä tietoja ja aineistoa hänen vaiheistaan sekä kommentoida ja selittää hänen runojaan.

Heti Gumiljovin kuoleman jälkeen ja vielä 1930-luvulla Ahmatova kirjoitti joukon runoja, jotka oli omistettu hänen muistolleen. 1960-luvulla Ahmatova palaa heidän rakkaussuhteeseensa kirjoittaessaan 1940-luvulla polttamaansa *Prologi* -näytelmää uudelleen. Nikolai Gumiljoville omistetut runot liittyvät samoihin muistorunoihin, jotka hän kirjoitti ja omisti muille vainotuille kirjailijoille, aika-

laisilleen, runosarjassa *Seppel vainajille* (Venok mertvim) (1921 – 1961). Runosarjaa nimitetään myös *Kulttuurin Requiemiksi*.

Ylipäättään Ahmatova kirjoitti runsaasti kirjailijoista kuten myös muidenkin alojen taiteilijoista, -säveltäjistä, kuvataiteilijoista ja tanssijoista - joille hän omisti runojaan. Joukossa oli hänen aikalaistensa ohella taiteilijoita myös aiemmilta vuosisadoilta, kuten Puškin, Dante ja Sofokles. Runosta *Dante* vuodelta 1936:

Kuolemansa jälkeen hän ei palannut / omaan, vanhaan Firenzeensä /... Kirouksensa hän lähetti sille helvetistä / ja paratiisissa ei unohtaa voinut sitä, - / mutta koskaan hän ei kulkenut katumuspaidassa, / paljain jaloin ja sytytetyn kynttilän kanssa / omassa kaivatussa Firenzesään, / petollisessa, halpamaisessa, kauan odotetussa...

Ahmatova ´seurusteli` eri vuosisatojen kirjallisuuden suurten näkijöiden kanssa kuin aikalaistensa parissa, eritoten Dante oli hänelle läheinen. – Vuoropuhelu muiden aikakausien taiteilijoiden kanssa on myös melko yleinen taiteilijoille ominainen piirre.

1926

Ahmatova muutti asumaan taidehistorioitsija ja -kriitikko Nikolai Puninin luokse Fontankan taloon. Punin oli Venäläisen museon johtaja ja johtava avantgarden tutkija, muun muassa Vladimir Tatlinin ja Kazimir Malevitšin ystävä. Hän oli perehtynyt myös Bysantin taiteeseen ja vanhoihin venäläisiin ikoneihin ja kirjoitti tutkielman *Andrei Rublevista*. Asunto Fontankan talossa oli hänen virka-asuntonsa. Tämän palatsin siipirakennuksissa Ahmatova asui vuosikymmeniä muutettuaan sinne ensimmäisen kerran jo vuonna 1918 ja poistuttuaan talosta lopullisesti 1952. Nikolai Puninin virka-asunto, Šeremetevin palatsin piharakennuksessa, keskellä Pietarin ydinkeskustaa sai tärkeän sijan hänen runoudessaan. Ahmatova ja Punin eivät koskaan rekisteröineet suhdettaan eikä Punin eronnut virallisesti entisestä vaimostaan, joka jäi asumaan heidän pienen tyttärensä, Irinan kanssa samaan yhteisasuntoon.

Kun Ahmatova ei saanut runojaan julkaistuksi, hän alkoi tehdä käännöstöitä. Vuonna 1933 hänen kääntämänään ilmestyi *Peter Paul Rubens. Kirjeitä*. Pavel Luknitskin mukaan Ahmatova auttoi paljon Nikolai Puninia. ”Kun Puninia pyydettiin pitämään esitelmä, hän pyysi Anna Andrejevnaa valmistamaan sen. Anna Andrejevna käänsi kolme päivää peräkkäin ranskalaista monografiaa eräästä taiteilijasta ja teki luonnoksen Puninin esitelmää varten...”

Hän ryhtyi tutkimaan myös Puškinia, runoilijaa, joka hänen sanojensa mukaan *´voitti ajan ja tilan rajoitukset`*. Ahmatova uskoi kulttuurin voimaan, hän koki välttämättömäksi menneisyyden muistamisen, hän ei halunnut unohtaa. Puškin edusti Ahmatovalle sitä ydintä, jota ilman luhistuu niin kauneus ja moraalit kuin historiakin. Kun kaikki ympärillä romahti ja uutta maailmaa luotiin tulella ja miekalla, Ahmatova *´poistui`* Puškinin luo säilyttääkseen ikuiset arvot, *´yhden ja jakamattoman taiteen`*. (Musej Anni Ahmatovoj, 1991) Ote *Puškin* –runosta vuodelta 1943.

Kuka tietää, mitä on maine! / Millä hinnalla hän osti oikeuden, / armon tai mahdollisuuden, olla yllä kaiken.

Hänen ensimmäinen Puškinia käsittelevä esseensä, *Puškinin viimeinen satu*, julkaistiin kirjallisessa aikakauslehti *Zvezdassa* 15. helmikuuta 1933. Ahmatovan mukaan julkaisukiello koski hänen runojaan, mutta ei käännöksiä eikä muita kirjoituksia. Ahmatovan Puškin-esseet on koottu kirjaksi nimeltä *O Puškinine*. Hän on tutkinut runoilijan historiallisia teemoja, keskeisenä kohteenaan miten Pietarin kaupunki ilmenee Puškinin runoissa, hänen esseensä käsittelevät myös Puškinin kielellistä ilmaisua. Puškinista tuli Ahmatovalle myös koodi, jonka runoista puhuessaan hän saattoi tarkoittaa omia *´vaarallisia`* säkeitään. Omien sanojensa mukaan hänen runoissaan oli *”kolmoispohja”*.

12. Toukokuuta Ahmatova lukee runojaan Kirjallisessa illassa Leningradin Filharmoniaassa, jossa hän tutustuu kirjailija Mihail Bulgakoviin.

Ahmatova oli myös lausuntataiteilija, aikalaiskuvaukset kertovat karismaattisesta taiteilijasta, jonka maaginen ääni lumosi kuulijansa. ”Hän oli kuin henkiolento, pelottavan kalpea. Hän ei nähnyt yleisöä, hän näki jonnekin kauas, tulevaisuuteen...hauraana ja traagisen kauniina. Ja miten hän lausui-kaan! Se oli taikuutta... Hän lopetti. Hän seisoi aivan hiljaa ja katseli yhä kaukaisuuteen, jonnekin minne vain hän näki. Aivan kuin hän olisi unohtanut olevansa näyttämöllä. Yleisö oli mykistynyt, sanaton, kukaan ei uskaltanut liikahtakaan.” (Irina Odojevtseva; Na beregah Nevy 1967, 480 - 481)

Jo 1910-luvulta on kuvataiteilija Juri Annenkovin kuvaus Ahmatovasta lukemassa runojaan taiteilijakapakka *Kulkukoirassa*, siinä hän vertaa Ahmatovan ääntä musiikkiin.

8. Kesäkuuta Ahmatova saa virallisen eron Vladimir Šileikosta.

1927

Ahmatova toipuu sairaudesta eräässä parantolassa, jossa hän tutustuu näyttelijä Vasili Kazaloviin ja ohjaaja, teatteripedagogi Konstantin Stanislavskiin.

1928

Ahmatova tutustuu runoilija Olga Berggoltsiin. Myöhemmin 1940-luvun lopulla, kun Ahmatova oli ”aateliston degeneroituneena jäänteinä ja vieraan, neuvostovihamielisen ideologian edustajana” vuonna 1946 erotettu kirjailijaliitosta ja häneltä oli sen seurauksena riistetty kaikki toimeentulomahdollisuudet kuten elintarvikekortit, Olga Berggolts auttaa ja tukee häntä kaikin tavoin, muun muassa tuomalla päivittäin Ahmatovalle lämpimän aterian. - Ahmatova yksinkertaisesti jätettiin nääntymään nälkään. - Auttaja vaaransi oman vapautensa ja turvallisuutensa, olemalla tekemisissä ”kansanvihollisen” kanssa. Ystävät perustivat myös salaisen rahaston auttaakseen Ahmatovaa.

1929

Ahmatovan poika, Lev Gumiljov tulee opiskelemaan Leningradiin ja asumaan hänen luokseen Fontankan taloon.

1920-luvulla taidepolitiikka oli vielä monimuotoista ja moni-ilmeistä. Kulttuuriasioita johti Venäjällä vallankumouksesta lähtien Anatoli Lunatšarski. Hän oli muun muassa näytelmäkirjailija ja maanpakolaisvuosinaan hän oli toiminut Pariisissa lehtimiehenä, ja osittain hänen ansiostaan 1920-luvun taidepolitiikka oli suhteellisen liberaalia ja eri taiteellisten ryhmittymien ja suuntausten oli mahdollisuus toimia. Mutta valta kommunistisessa puolueessa siirtyi vuodesta 1929 lähtien entistä kiistattomammin Stalinin käsiin, ja tästä johtuen taidepolitiikkaa kuten muutakin politiikkaa kiristettiin. Poliitiikan suunnan muuttumisen myötä valistusasiain kansankomissaari (kulttuuriministeri) Lunatšarski syrjäytettiin ja hänen tilalleen nimitettiin Stalinille uskollinen byrokraatti Andrei Bubnov. Tulevaa kehitystä kulttuurin alueella voi verrata myöhempään Kiinan kulttuurivallankumoukseen.

”Vuosina 1929 ja 1930 toteutettiin osana yhteiskunnan ´neuvostolaistamista` suuri ´neuvosto koneiston arviointi ja puhdistus`. Toimenpiteellä tarkoitettiin ´vieraiden ainesten` siivoamista komissariaateista ja muista julkisista virastoista. Puhdistusten kärki oli suunnattu asiantuntijoihin`, joiden yhteiskunnallista taustaa ja / tai poliittisia mielipiteitä pidettiin arveluttavina. Tärkeintä ei enää ollut pätevyys työtehtävissä, vaan uskollisuus valtion (puolueen) politiikalle. Puhdistuksia toteutettiin myös kulttuurin ja tieteen aloilla. Keväällä 1929 käynnistettiin kampanja Tiedekatemiaa vastaan, koska sen katsottiin kannattavan ´epäpoliittisuutta`. Monta merkittävää tiedemiestä pantiin syytteeseen ´sabotaasista` ja akatemia organisoitiin uudestaan. Samoin tehtiin Taidehistoriallisessa instituutissa, joka oli yksi ´formalistien` viimeisistä lin-

nakkeista. Moskovan Taiteellisen teatterin johto vaihdettiin ja Leningradin Puškin talon (kaupungin keskeinen kirjallisuusarkisto) johtaja erotettiin ja karkotettiin maasta. Poliitiikan kiristyminen ilmeni myös sisäasiain kansankomissariaatin kiellossa (joka ei ollut yleisesti tiedossa) perustaa uusia kirjallisia, taiteellisia ja tieteellisiä yhteenliittymiä. Silmiinpistävin uuden ilmapiirin ilmaus oli Anatoli Lunatšarskin erottaminen valistusasiain kansankomissaarin virasta. Virallisesti Lunatšarskin ero astui voimaan 13. syyskuuta 1929, mutta politbyroon päätös asiasta oli tehty jo 15. heinäkuuta ja jo kahden viikon kuluttua siitä hänen seuraajakseen oli valittu puhdaspiirteinen politrukki ja Stalinin uskollinen kannattaja Andrei Bubnov.” (Bengt Jangfeldt; Panoksena elämä. Majakovski ja hänen piirinsä 2008, 473 - 474)

1932

Kommunistisen puolueen käskystä perustettiin Neuvostoliiton kirjailijaliitto, jonka ensimmäiseksi puheenjohtajaksi asetettiin Maksim Gorki. Samassa yhteydessä kaikki olemassa olevat kirjalliset ryhmittymät kiellettiin.

Ahmatova näki, mihin kulttuuripolitiikan kiristäminen tulisi johtamaan – taiteilijoiden vainoon ja tuhoamiseen. Säkeet vuodelta 1932.

... me kaikki kuljemme / Tagantsevin, Jesenin / tahi suuren Majakovskin tietä pitkin.

Pietarin yliopiston professori Tagantsevin ryhmäksi sanottiin henkilöitä, jotka teloitettiin vastavallankumouksellisina vuonna 1921, heidän joukossaan Nikolai Gumiljov. Sergei Jesenin hirttäytyi vuonna 1925 ja Vladimir Majakovski ampui itsensä vuonna 1930.

1933

Lev Gumiljov pidätetään ensimmäisen kerran.

Ahmatova reagoi aina voimakkaasti dramaattisiin tapahtumiin, siksi on outoa, ettei oman pojan ensimmäisestä vangitsemisesta ole ainuttakaan runoa. Toisaalta hän poltti runojaan 1930 ja 1940-luvuilla ja toisaalta taas hänen arkistonsa joutui kuoleman jälkeen kolmeen eri paikkaan. On siis aivan mahdollista, että tältä kuten eräiltä muiltakin ”hämäriltä” ajanjaksoilta löytyy vielä runoja, kuten vuodelta 1930 jolloin hän kävi Nikolai Gumiljovin teloituspaiikalla.

1934

13 - 14. toukokuun välisenä yönä Moskovassa Ahmatovan hyvä ystävä, runoilija Osip Mandelštam pidätettiin hänen läsnä ollessaan Stalin-runojen vuoksi. Mandelštamin tuomio oli alkujaan kovempi, mutta Ahmatovan ja Pasternakin ponnistelujen ansiosta hänen tuomiotaan lievennettiin karkotukseksi Voronežin kaupunkiin, jossa Ahmatova kävi tapaamassa häntä vuonna 1936. (Vierailu karkotetun luona oli uhkarohkea teko) Ahmatova meni puhumaan Mandelštamin puolesta Kremliin ja Pasternak taas Izvestijan päätoimittajan Nikolai Buharinin pakeille, jolla vielä siihen aikaan oli vaikutusvaltaa. Buharin tuomittiin kuolemaan näytösoikeudenkäynnissä 1938.

Kirjailijaliiton ensimmäinen kongressi alkoi 17. elokuuta 1934, siinä neuvostokirjallisuuden perustavaksi metodiksi määriteltiin sosialistinen realismi. ”Se vaati taiteilijalta todellisuuden vallankumouksellisen kehityksen, historiallisesti konkreettista kuvausta. Tämän konkreettisuuden on liitettävä työtätekevien massojen ideologiseen koulutukseen sosialistisessa hengessä.” (Ben Hellman; Venäläisen kirjallisuuden historian pääpiirteet 1995, 34) Kaikki muut liitot ja suuntaukset kiellettiin formalistisina ja Neuvostoliitolle vihamielisinä. Ahmatova ei halunnut olla missään tekemisissä tämän uuden liiton kanssa ja ei sen vuoksi myöskään liittynyt siihen, tästä johtuen NKVD alkoi seurata häntä ja kerätä hänestä tietoja. (Anna Ahmatova KGB:n kansioissa)

1935 – 1941 Stalinin pahimman terrorin ajanjakso Neuvostoliitossa.

1935

*Sinut vietiin aamun sarastaessa, / sinua, kuin vainajaa, saatoin, / pimeässä huoneessa itkivät lapset, / Jumalankuvan edessä kynttilä valui. / Huulillasi ikonin kylmyys, / otsalla kuolemanhiki... En saata unohtaa! / Tulen streltsien vaimojen lailla / Kremlin tornien äärellä parku-
maan. (Requiem 1, 1935)*

22. Lokakuuta Lev Gumiljov vangitaan yhdessä Nikolai Puninin kanssa. (Lakipykälä – terroristisen mielialan levittäminen) Ahmatova matkustaa välittömästi Moskovaan. Hän kirjoittaa lyhyen kirjeen Stalinille, jossa hän vannoo, etteivät hänen poikansa ja miehensä ole valtiollisia rikollisia.

30. Lokakuuta Mihail Bulgakov auttaa Ahmatovaa toimittamaan kirjeen Kremliin. Kirje auttoi, ja miehet vapautettiin 4. marraskuuta. Kirjeen perille saaminen kertoo, että Bulgakovilla oli tuohon aikaan suhteita Kremliin.

Vuonna 1935 Leningradin tšekistit aikoivat vangita myös Ahmatovan. NKVD:n silloinen päällikkö Genrih Jagoda ei kuitenkaan allekirjoittanut vangitsemismääräystä. (Anna Ahmatova KGB:n kansioissa). Jagoda oli vuosina 1934 - 1936 Salaisen poliisin - NKVD :n päällikkö ja hän myös organisoi ensimmäiset jo 1920-luvun loppupuolella alkaneet näytösoikeudenkäynnit. *Ah! – missä ovat nuo saaret, /... missä tuo Jagoda / roisto, ei ajaisi ihmisiä / vasten muuria.* (säkeet 1920-luku)

Ensimmäinen marraskuuta 1935 Stalinin työpöydälle ilmestyi Leningradista kirje, jossa pyydettiin lupaa vangita Anna Ahmatova. Stalin ei reagoinut pyyntöön – vuosi ei ollut vielä 1937, pahimman terrorin vuosi. Sittemmin Stalinille tiedotettiin jatkuvasti Ahmatovasta, koska hän oli päättänyt seurata myös tämän runoilijan vaiheita henkilökohtaisesti.

Nuorena Stalin (Josif Vissarionovitš Džugašvili) oli uneksinut runoilijan urasta ja hän oli julkaissut *Soselo* -nimellä romanttisia runoja sanomalehdissä ja georgialaisissa antologioissa. Hänen runoissaan on klassisia aineksia ja todennäköisesti hänen lahjoillaan olisi voinut luoda uran runoilijana. Hän oli yleislahjakas ollen kiinnostunut kuvataiteista ja näyttelemisestä, hän oli myös erinomainen laulaja, ja olisi ehkä voinut luoda uran silläkin alalla ja varmasti myös teatterissa. Sen lisäksi hän koulutti itseään lukemalla ja hän oli hyvin perehtynyt sekä Venäjän että maailmankirjallisuuteen. Tämä taiteellinen monilahjakkuus ja tuleva hengen mies oli Tiflisiin pappisseminaarin parhaita oppilaita, kunnes hän alkoi vallankumouksaatteiden myötä lyödä laimin opintojaan, mikä taas johti hänen erottamiseensa seminaarista vain vähän ennen valmistumista.

Hän oli perehtynyt Hugon, Zolan, Goethen, Schillerin, Maupassantin ja Balzacin teoksiin, joiden henkilöistä hän löysi useita samaistumiskohteita. Hän tunsikin hyvin Shakespearen näytelmät soveltaen tämän draamojen kohtauksia myöhemmin omaan poliittiseen toimintaansa. Esimerkiksi Leningradin saarron aikana hän lähetti kaupungin johdolle tuoreita mansikoita esikuvanaan Rikhard III – draama, sodan jälkeen kaupungin johto ammuttiin. Hän luki Platonin kreikankielisiä teoksia sekä Venäjän että Ranskan historiaa ja opiskeli saksaa pystyäkseen lukemaan Marxia ja Engelsiä alkukielellä. Hän ihaili lapsuutensa georgialaisista runoilijoista ja auttoi toimittamaan venäjänkielisen käännöksen Rustavelin *Pantterinnahkaisesta miehestä*.

Mutta etenkin nuoreen Staliniin vaikuttivat ne venäläiset kirjailijat, joista tuli radikaalin nuorison tiennäyttäjiä 1800-luvun Venäjällä - Nikolai Nekrasovin runot ja Nikolai Tšernyševskin romaani

Mitä on tehtävä? (Тшто делат?), sen sankarista, *Rahmetovista*, tuli Stalinille teräksisen ja askeettisen vallankumouksellisen perikuva. Stalin samaistui *Rahmetoviin*.

Puškinin ja Nekrasovin hän osasi ulkoa. Hän ihaili Gogolia, Saltykov-Štšedriniä ja Tšehovia, jonka teoksia hän pystyi myös siteeraamaan ulkomuistista. Hän arvosti myös Tolstoita, mutta piti tämän kristillisyyttä kyllästyttävänä. Hän alleviivasi tiuhaan Dostojevskin teoksen *Riivaajat*, joka kertoo anarkististen ja vallankumouksellisten aatteiden riivaamista salaliittolaisista.

Entinen romanttinen runoilija pakotti taiteilijat työskentelemään romantiikan irvokkaan muunnelman - sosialistisen realismin metodin mukaan, ja samalla hän murskasi leirien ja teloitusten avulla taiteen avantgarden. Nuoruus vuosilta hänelle oli jäänyt ambivalenttinen suhde runoilijoihin, hän vihasi, kadehti ja ihaili heitä. Siksi hän antoi salakuunnella ja varjostaa heitä, ja käsitteli henkilökohtaisesti heidän kohtaloaan. Stalinin mielestä runoilija saattoi olla merkittävä poliittinen voimahahmo – kuten Puškin ja Nekrasov – ja tarpeen vaatiessa hänellä oli strategista käyttöä ja propagandistista arvoa. Oletettavasti muutamat Neuvostoliiton parhaista taiteilijoista jäivät henkiin Stalinin taide- ja kulttuuriharrastusten ansiosta. Heitä hän sitten piti jatkuvasti silmällä ja kuolemanpelon vallassa, kiusasi hulluuden rajoille saakka. Mihail Bulgakovia, Dmitri Šostakovitšia, Anna Ahmatovaa, Osip Mandelštamia, Boris Pasternakia, Sergei Eisensteinia, Konstantin Stanislavskia ja muutamia muita hän yritti tanssittaa mielensä mukaan. Laajan lukeneisuutensa pohjalta Stalin pystyi arvioimaan heidän propaganda-arvonsa, mikä osoittautui oikeaksi muun muassa Šostakovitšin *Seitsemännen sinfonian* kohdalla toisen maailmansodan aikana. Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa sinfonia sai valtavan menestyksen herättäen laajoissa kansalaispiireissä suurta myötätuntoa Neuvostoliittoa kohtaan.

Ahmatova alkaa kirjoittaa *Requiem* –runoelmaansa (1935 – 1940). Jo 1920-luvulla hän alkoi kirjoittaa runoja Stalinin hirmuhallinnosta ja ajan painajaismaisuudesta, kuten esimerkiksi – *Jagoda roisto* (1920-luku), *Sen tähden me kaikki kuljemme* (1932), *Villihunaja tuoksuu vapaudelta* (1933), *Miksi te myrkytätte veden?* (1935), *Hieman maantietoa* (1937), *Demonin vuosisata* (1937), *Tuon ilveilyn tähden* (1937), *Armenialaismukaelma* (1939), *Ikkunalaseja kirjoo jää* (1930-luku), *Uudelle vuodelle! Uudelle kärsimykselle!* (1940), *Runosäkeitä* (1940), *Lasinen soittokello* (1944), *Sirpaleita* (1949), *Maksoin sinusta käteisellä* (1956), *Kaikki lähtivät, mutta palannut ei kukaan* (1959), *Tuhon siiven alla* (1959), *Omistus kirjassa* (1959), *Kafka mukaelma* (1960), *Emme turhaan yhdessä nähneet hätää* (1961), *Stalinin puolustajille* (1962), *He uskoivat Sirppiin ja Vasaraan* (1960-luku).

Osa näistä runoista oli ”muistin kirjallisuutta”. Runo *Armenialaismukaelma* vuodelta 1939.

*Unessasi mustana lampaana / kuihtunein, vanhuudenheikoin jaloin, / sinua lähestyn, määin,
lemuan: / ”Oliko makea illallisesi, padišah? / Maailmankaikkeutta pitelet kuin helmeä, / Al-
lahin kirkkaassa tempelissä... / Makua antoiko pieni poikani / sinun ja lapsesi ateriaan?”*

Kerran Ahmatova keskusteli Lidija Tšukovskajan kanssa Stalin-runoistaan. - "Aika oli kammottava, siksi piti runojenkin olla kammottavia", - sanoi Ahmatova. (Tšukovskaja; Zapiski ob Anne Ahmatovoj. Tom 2, 1980, 312)

1938

*Seitsemäntoista kuuta / jälkeesi huudan, / rukoilen sinua kotiin, / teloitajan jalkoihin olen
heittäytynyt, / sinä poikani ja minun kauhuni. / Kaikki on sotkeentunut ikiajoiksi, / ja minulle
ei ole enää selvää, / kuka on nyt peto, kuka ihminen, / ja kauanko vielä pitää teloitusta odot-
taa. (Requiem 5, 1939)*

10. Maaliskuuta Lev Gumiljov vangitaan kolmannen kerran. Ahmatovan uudesta kirjeestä Stalinille ei ole enää apua. Gumiljov viettää kahdeksantoista kuukautta Leningradin vankiloissa. Hän sai ensin 10-vuoden leirituomion, joka vähän myöhemmin muutettiin kuolemantuomioksi ja sitten 26. heinäkuuta 1939 5-vuoden tuomioksi, sen jälkeen kun valtiollisen poliisin päällikkö Nikolai Ježov, joka johti kuulusteluja Leningradissa, oli teloitettu. Ahmatova saa tavata poikansa vain kerran ja hyvästellä hänet elokuussa 1939, ennen kuin häntä lähdettiin kuljettamaan leirille pohjoiseen.

Lev Gumiljovia oli pitkään hakattu kuulusteluissa, kunnes hän allekirjoitti kuulustelupöytäkirjan, jossa hän myöntää, että hänen ”vastavallankumouksellinen” toimintansa johtuu hänen äidistään ja että hänen äitinsä, Anna Ahmatova suhtautuu vihamielisesti neuvostovaltaan ja Neuvostoliittoon. (Anna Ahmatova KGB:n kansioissa) On hyvä muistaa, että päivien, öiden ja viikkojen kidutuksista sekopäiset, puolitajuttomat ihmiset saattoivat allekirjoittaa mitä tahansa. Ahmatova jätettiin taas vapaaksi, mutta hänen elämästään tehtiin sietämätön. Eläkettä ei makseta, häntä salakuunnellaan ja varjostetaan.

Ahmatova jättää Nikolai Puninin, mutta olosuhteiden pakosta hänen on jätävä samaan yhteisasuntoon. Ahmatova suunnittelee avioliittoa lääketieteen tohtori V. G. Garšinin kanssa, mutta sodan puhkeaminen sotkee suunnitelmat. Sitä paitsi Garšin oli tuolloin vielä naimisissa.

Keväällä 1938 Ahmatova ja Mandelštam tapaavat viimeisen kerran salaa Leningradissa. Touko-
kuussa 1 – 2. päivän välisenä yönä Mandelštam pidätetään jälleen, hän kuolee 27. joulukuuta vanki-
leirillä Vladivostokissa. Mandelštamille omistetusta runosta vuodelta 1957 (V. Sepele vainajille):

*Runojesi puoleen, kuin maljan ylle taivun, / lukemattomin, hartain merkein - / ne kantavat
mustan ja hellän viestin / verisestä nuoruudestamme... Siellä varjomme lentävät / Nevan yllä,
yllä Nevan, Nevan, / missä Neva loiskuaa askelmille, / siellä on kulkulupa kuolemattomuutee-
si. / Siellä ovat avaimet asuntoosi, / josta nykyään ei saa sanaakaan, hiiskahtaa... / Siellä soi
salainen lyyrasi, / vieraisilla, niityllä haudantakaisella.*

Ahmatova ystävystyy kirjailija Lidija Tšukovskajan kanssa, josta tulee hänen uskottunsa ja sihtee-
rinsä. Tšukovskaja muutaman muun henkilön kanssa myös painaa mieleensä Requiem ja lukemat-
tomat muut runot, jotka Ahmatova 1930- ja 1940-luvuilla kotietsinnän pelossa poltti, tai joita hän ei
edes uskaltanut kirjoittaa paperille. 1950- ja 1960-luvuilla Tšukovskaja auttaa Ahmatovaa nouta-
maan runot säe säkeeltä ´muistin kellarista`. Päiväkirjoissaan Anna Ahmatovasta Lidija Tšukovska-
ja on kuvannut tätä kaunista ja katkeraa kirjoitusrituaalia: ”*Paperinpala, kädet ja tuhkakuppi.*”

1940

Yhtäkkiä Ahmatova ´hyväksytään` Neuvostoliiton kirjailijaliiton jäseneksi, 5. tammikuuta hän sai
liiton jäsenkortin, jonka numero oli 1511. Sodan vaaran vuoksi kirjailijoita tarvittiin.

14. huhtikuuta Majakovskin syntymäpäivän kunniaksi Leningradissa järjestetyssä juhlassa – Maja-
kovski ampui itsensä vuonna 1930 - Ahmatova luki runonsa Majakovski vuonna 1913. Runossa on
kuvattu kaksikymmentävuotiasta Majakovskia esittämässä runojaan taiteilijakapakka *Kulkukoirassa*
vuonna 1913. Ote runosta.

*Sinua tuntenut en, huipulla maineesi, / vain muistan myrskyisän aamunkoittosi. / Mutta ehkä
nyt, on oikea hetki / muistella kaukaisia päiviäsi. / Kuinka rytmit terästyivät säkeissäsi, / ou-
dot sanat esiin ryntäili... / Nuoret kätesi olivat lujat, / loit rautaiset rakennelmat. / Mihin ikinä
kajosit, / muuttui tyystin uudeksi, / minkä tuhosit, se täysin hajosi, / joka sanassa, hehkui tuo-
miosi... (1940)*

Toukokuussa 1940 Ahmatovalta julkaistaan runoteos kuudentoista vuoden julkaisukiellon jälkeen. Kokoelma *Kuudesta kirjasta* (Из шести книг) ilmestyy. Kustantajan kirjaan valitsemat runot olivat pääasiassa peräisin Ahmatovan vanhoista julkaistuista kokoelmista. Kirja ehti olla kaupoissa ja kirjastoissa vain vähän aikaan. Stalin tutustui teokseen ja löysi sieltä runon *Parjaus* vuodelta 1922, jota hän piti itseensä kohdistuvana kritiikkinä ja määräsi sen vuoksi kirjan tuhottavaksi.

1920-luvun lopulla ja 1930-luvun alkupuolella uusia runoja oli syntynyt suhteellisen vähän: ”*Vuonna 1936 aloin jälleen kirjoittaa, mutta käsialani oli muuttunut ja ääneni soi erilaisena. Elämä kyllä taluttaa suitsista sellaista Pegasosta, joka jotenkin muistuttaa Ilmestyskirjan valkeaa hevosta. Paluuta vanhaan tyyliin ei voinut olla. Minun asiani ei ole arvioida mikä on hyvää, mikä huonoa. Vuosi 1940 oli huippu. Runot soivat taukoamatta, tallasivat toistensa kantapäille, kiirehtivät hengästyneinä, ja olivat joskus varmaan kehoja.*” (Anna Ahmatova; Veter lebedinij1998)

Ahmatova nimittää itseään vuonna 1940 syntyneeksi runoilijaksi, sillä tämä vuosi merkitsi ratkaisevaa käännettä hänen tuotannossaan. Vallankumous, sisällissota, vaientaminen ja terrorin aika saivat hänessä aikaan suuria muutoksia runoilijana ja syntyi todellinen Ahmatova. Päivänvalon näki suoranainen runojen tulva, ne purkautuivat hänestä kuin valtavan paineen alta ja hän aloittaa myös suurten runoelmiensa kirjoittamisen – *Maan kaikilla teillä* –runoelman (Putem vseja zemli), joka valmistui jo maaliskuussa 1940 ja jota Ahmatova itse piti kaikkein avantgardistisimpana teokseensa, *Pohjoiset elegiat* -runoelman (Severnije elegii) (1921 - 1964), joka on läpileikkaus kokonaisesta vuosisadasta ja pääteoksensa *Runoelman ilman sankaria* (Poema bez geroja) (1940 - 1962), jonka kirjoittamisen hän aloitti yöllä 27. joulukuuta 1940. Teosta on sanottu Pietarin kulttuurin käsikirjaksi, koska se käsittelee kaupungin kulttuuria ja sen luoja yli kahdensadan vuoden ajalta.

Requiemissä (1935 – 1940) Ahmatova ilmentää, mikä on runoilijan tehtävä Venäjällä. Se on ”*muistaa historia ja kulttuuri*”. Teoksen voima on sen henkilökohtaisuudessa. Äidin ja pojan tragediasta runoelma kasvaa kaikkien vainottujen ja kidutettujen, kokonaisen kansan kohtalonäytelmäksi, ja samalla se laajenee satoja vuosia Venäjän historiaan ja se laajenee myös tuhansien vuosien kuoleman että ylösnousemuksen draamaksi.

Maan kaikilla teillä –runoelmassa (Putem vseja zemli) (1940), hän kirjoittaa kulttuurin petoksesta ja runoilijan merkityksestä ja paikasta universumissa. Teoksessa runon kertoja eläytyy Venäjän ja Euroopan 1900-luvun moniin sotiin. Kertoja on katastrofaalisten tapahtumien kokija, matkallaan ko-

tiin, venäläisen legendan veden alle vajonneeseen *Kultaiseen Kitežin kaupunkiin*, joka rinnastuu Ahmatovan omaan kirottuun ja pelastettuun Pietari-Leningradiin. Legendan mukaan rukoilijat pelastivat *Kitežin* kaupungin tataarien hyökkäykseltä. Niin kuin *Requiem* -runoelman tapahtumat eivät kuvaa vain 1930-luvun Neuvostoliittoa, vaan ne sen sijaan ulottuvat satoja vuosia Venäjän historiaan, teoksen laajetessa myös tuhansien vuosien kuoleman ja ylösnousemuksen draamaksi, Kristuksen ja hänen Äitinsä tragediaksi, niin myös *Maan kaikilla teillä* -runoelma sisältää legendan lisäksi 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alkuvuosikymmenien tapahtumia, joilla on ollut Anna Ahmatovan henkilökohtaisessa elämässä suuri merkitys, nuoruuden ensimmäisistä järkytyksistä alkaen. *Kitežin* kansalainen, runon kertoja, tulee ajan ja tilan ulkopuolelta, *Kitežin* taivaallisesta kaupungista, hänen elämänsä on matka takaisin tuohon kaupunkiin.

Pohjoiset elegiat -runoelma (Severnie elegii) (1921 - 1964) on läpileikkaus kokonaisesta vuosisadasta. Runoelma on draama taiteilijasta, näkijästä ja sivullisesta. Runoelman tapahtumat alkavat Dostojevskin Venäjältä ja Pietarista 1870-luvulta ja päättyvät 1960-luvulle ”suojasään” aikaan. Runoelman taustalla vaikuttavat suuret historialliset, yhteiskunnalliset ja poliittiset tapahtumat - ensimmäinen maailmansota, Venäjän vallankumous ja kansalaissota, 1930-luvun verinen terrori, toinen maailmansota ja sen jälkeinen kylmän sodan kausi ja viimein olojen osittainen vapautuminen. Anna Ahmatova kuvaa vieraannuttamismetodia käyttäen kuin korkean vuoren huipulta panoraamana ja kauas horisonttiin katsoen kokonaista vuosisataa. *Pohjoiset elegiat, Viides runo* ote vuodelta 1945.

Minut, kuin joen, / raakalaismainen aikakausi suisti suunnastaan, / elämäni otettiin pois ja muutettiin. Toiseen uomaan, / ohi toisen virtaamaan, ja en omia rantojani tule tuntemaan.

Runoelmassa on seitsemän näytöstä tai seitsemän erillistä pitkää runoa. Samalla kun monitasoisen draaman taustalla vaikuttavat vuosisadan suuret murrokset, niin runoelma on myös suuri sinfonia näkyvästä ja näkymättömistä rinnakkaisista peilimaailmoista, joiden todistajana runojen kertoja toimii, ja joiden tapahtumiin hän osallistuu milloin minä kertojana, subjektiivisen kokemuksen tulkkina, kokijana ja katsojana, milloin taas me-kertojana kollektiivisen kokemuksen tulkkina, yhteisen syyllisyyden kantajana, ja katsojana.

Pääteos *Runoelma ilman sankaria* (Poema bez geroja) (1940 - 1962) merkitsi Ahmatovalle yhteenvedoa hänen omasta kohtalostaan, hänen sukupolvensa tuhoutumisesta maanpaossa ja leireillä, ja se merkitsi myös yhteenvedoa 20. vuosisadan ensimmäisen puoliskon kulttuurihistoriasta, erityisesti

vuodesta 1913 naamiaisnäytelmineen. Ahmatovan omien sanojen mukaan: *Runoelma on omaksunut - imenyt itseensä - kaikki elämän erilaisten ajanjaksojen tapahtumat ja tunnelmat*. Teosta on kutsuttu Pietarin kulttuurin käsikirjaksi, koska siinä Ahmatova tiivistää Pietarin kulttuurin ja sen luojat yli kahdensadan edeltävän vuoden ajalta, lisäksi Ahmatova tuo esiin sen, mitä on olla 20. vuosisadan runoilija. *Maan kaikilla teillä* -runoelmassa Ahmatova kirjoittaa runoilijan paikasta universumissa, omasta henkilökohtaisesta kohtalostaan, *Runoelmassa ilman sankaria* Ahmatova kuljettaa lukijansa läpi koko Pietarin historian: Tsaari Pietarin keisarillisesta pääkaupungista kaupunkiin, jossa *Pietarin elävät ja kuolleet sumun halki kulkueina vaeltaa*.

Ahmatovan runoelmat ovat moniaikaisia ja moni tilallisia ja hänen taiteelliselle ajattelulleen ovat luonteenomaisia runosarjat, joissa yksittäisten runojen kirjoittamisajankohdan välillä voi olla päiviä, viikkoja, kuukausia, vuosia jopa vuosikymmeniä kokonaisuuden muistuttaessa pienoismaailmaa tai joissakin tapauksissa draamaa. Tällainen luomistapa kertoo myös hänen aika ja tilakäsityksistään. Hän koki historian ja kulttuurin eri aikakaudet, menneisyyden, kuten Raamatun tapahtumat, antiikin, Danten, Shakespearen, Puškinin ja Dostojevskin ajan, omana menneisyytenään ja nykyhetkenään, ne merkitsivät hänelle läsnä olevaa nyt aikaa ja ne olivat samanaikaisia, hänen aikansa laajeni myös myytin, legendan ja unen tasoille. Dramaturgisesti hänen suurissa runoelmissaan on rinnakkaisia, näkyviä ja myös näkymättömiä, metafysisiä, ei olevia tiloja.

Ilmeisesti ainakin osittain Ahmatovan rinnakkaiset ei olevat tilat, juontavat 1910-luvulle ja teorioihin *neljännestä ulottuvuudesta*, - joka on yhtä kuin aika - nämä teoriat kiinnostivat tuohon aikaan myös länsimaisia kubisteja. Käsite *neljäs ulottuvuus* tarjosi mahdollisuuden murtautua ulos objektiivisen maailman kahleista, sillä maailmankaikkeuden neljäs ulottuvuus lisäsi aineelliseen ja aistien havaittavaan kolmiulotteiseen maailmaan laajemman ja vain henkisin kyvyin tavoitettavan todellisuuden. *Neljättä ulottuvuutta* koskevat spekuloinnit tunnettiin Venäjällä hyvin ennen kaikkea matemaatikko ja filosofi Pjotr Uspenskin ansiosta, joka oli julkaissut siitä teoksia - *Neljäs ulottuvuus* (Тшетвортоје измереније) (1909) ja *Tertium organum* (1911). Teoksissaan Uspenski rakentaa filosofian, joka perustuu ajatukseen tietoisuuden kehittymisestä, jonka avulla ihminen voi päästä kolmiulotteisesta todellisuudesta korkeammanasteisten ulottuvuuksien maailmaan. Uspenskin mukaan maalaustaide, musiikki ja runous olivat keinoja tämän korkeamman tietoisuuden saavuttamiseksi. Uspenskin kirjat ilmestyivät Pietarissa ja kaupungin avantgarde taiteilijat lukivat tarkkaan hänen teoksensa. Teoria *neljännestä ulottuvuudesta* vaikutti ratkaisevalla tavalla etenkin Kazimir Malevitšin taidefilosofiaan ja hänen suprematisminsa syntyyn.

Runoelmien – *Requiem, Maan kaikilla teillä, Pohjoiset elegiat, Runoelma ilman sankaria* – lisäksi hänen runosarjojaan tai runoelmiaan ovat: *Meren rannalla* (1914), *Musta uni* (1913 – 1940), *Raamatulliset runot* (1921 – 1961), *Taiteen salaisuudet* (1936 – 1960), *Vuonna 1940* (1940), *Sodan tuuli* (1941 – 1945), *Leningrad sarjasta* (1941 – 1945), *Taškentin vihkosta* (1942 – 1944), *Kuu taivaan laella* (1942 – 1956), *Uusi asunto* (1943 – 1944), *Cinque* (1945 - 1946), *Nelisäkeiden ketju* (1910-luku – 1963), *Keskiyön runoja* (1963 – 1965), *Moskovan akvarellit* (1961 – 1963), *Villiruusu kukkii* (1946 – 1964) ja *Seppele vainajille* (1921 – 1961).

Ahmatovalla ei myöskään ollut maantieteellisiä rajoja, vaan vuonna 1940 kirjoittamissaan runoissa hän otti kantaa niin Pariisiin miehitykseen, Lontoon pommituksiin kuin Suomen talvisotaankin myötätunnon ollessa Suomen puolella. Runo vuodelta 1940.

Uudelle vuodelle! Uudelle kärsimykselle! / Sumuisen Itä-meren yllä / tanssii onnettomuuden tuoja. / Ontuvajalkainen, kyttyräselkäinen mielipuoli. / Ja mikä kohtalo sillä on niiden varalta, / jotka ovat välttyneet kidutukselta? / He ovat menneet kentille kuolemaan. / Heille loistavat tähdet taivaan ja maan! / Maallista leipää he eivät tule näkemään / eivätkä rakkaidensa silmiäkään.

Lidija Tšukovskaja kertoo: ”Suomen talvisota alkoi 30. marraskuuta 1939. Ahmatova kirjoitti runon paperilapulle, antoi sen minulle luettavaksi, ja sen jälkeen poltti runon tuhkakupissa.” (Lydia Chukovskaya; *The Akhmatova Journals 1938 – 41, 1994, 53*)

Saksan ja Neuvostoliiton välillä oli 23. elokuuta 1939 solmittu Molotov-Ribbentrop –sopimus, joten kaikkalainen Saksan toimien arvostelu oli tuohon aikaan kielletty. Siksi runot Pariisiin miehityksestä ja Lontoon pommituksista olivat kirjoittajalleen yhtä vaarallisia kuin runo Suomen talvisodastakin.

25 – 30. elokuuta 1940 Ahmatova vieraillee Pasternakin luona tämän datšalla, Peredelkinossa.

1941

Kesäkuussa muutamia päiviä ennen sodan puhkeamista Ahmatova ja Marina Tsvetajeva tapaavat ensimmäisen ja viimeisen kerran Moskovassa.

Vuonna 1922 Tsvetajeva emigroitui Berliinin kautta Prahaan, jonka lähistöllä hän asui seuraavat kolme vuotta pienissä kylissä. Vuonna 1925 Marina perheineen muutti Pariisiin. Kesäkuussa vuonna 1939 Marina ja hänen poikansa Mur saapuivat Moskovaan. Sodan puhjettua 1941 heidät evakuoitiin Moskovasta Jelabugaan, Tatariaan, jonne he saapuivat 21. elokuuta. Sunnuntaina 31. elokuuta Marina hirttäytyi. Runosta *Myöhäinen vastaus. Marina Tsvetajevalle* vuodelta 1940.

... Tänään, Marina, kuljemme, / pitkin keskiöistä pääkaupunkia, / ja takanamme vaeltaa, / mykkä kulkue, miljoonien, uhrien, / kuuluu vain ääni, hautajaiskellojen, / ja Moskovan mielettömät valitukset, / lumituisku peittää jälkemme.

Kahdeskymmenestoinen kesäkuuta 1941 Hitlerin armeijat hyökkäsivät Neuvostoliittoon. Elokuun 30. päivänä Leningrad oli saarrettu ja tuomittu paitsi jatkuviin pommituksiin ja tulituksiin myös nälkäkuolemaan. Kuudes syyskuuta pahimman tykistöhyökkäyksen ja suurpommituksen aikana Ahmatova puhui radiossa Leningradin naisille.

”Rakkaat toverit, kansalaiset, Leningradin äidit, vaimot ja sisaret. Yli kuukauden ajan vihollinen on yrittänyt vallata kaupunkiamme ja on runnellut sitä raskaasti. Tsaari Pietarin kaupunkia, Leninin kaupunkia, Puškinin, Dostojevskin ja Blokin kaupunkia, tätä suurta kulttuurin ja työn kaupunkia, vihollinen uhkaa häpeällä ja kuolemalla. Sydämeni, kuten kaikkien Leningradin naisten, vaipuu epätoivoon jo pelkästä ajatuksesta, että meidän kaupunkimme, minun kaupunkini, tuhottaisiin. Koko elämäni on sidoksissa Leningradiin: Leningradissa minusta tuli runoilija ja Leningrad inspiroi ja antoi runoudelleni värinsä. Minä, kuten te kaikki tällä hetkellä, elän ainoastaan järkkymättömästä uskosta, ettei Leningrad tule koskaan joutumaan fasis-tien käsiin. Tämä usko voimistuu, kun minä näen Leningradin naisten yksinkertaisesti ja rohkeasti puolustavan kaupunkia ja pitävän yllä normaalia elämää...

Jälkeläisemme tulevat kunnioittamaan jokaista äitiä, joka elää sodan aikaa, mutta erityisesti heidän muistoihinsa tulee jäämään mielikuva leningradilaisesta naisesta seisomassa ilmahyökkäyksen aikana talon katolla keksi ja hiilipihdit käsissään varjelemassa kaupunkia tulipaloilta; tai mielikuva leningradilaisesta työstä palvelemassa vapaaehtoisena ja antamassa ensiapua haavoittuneille rakennusten savuavissa raunioissa... Ei, kaupunkia, jolla on sellaisia naisia kuin nämä, ei voi valloittaa. Me Leningradin naiset, elämme vaikeita päiviä, mutta me tiedämme, että koko meidän maamme, koko kansa, on takanamme. Me tunnemme, kuinka huolestuneita he ovat meidän tähtemme, tunnemme heidän rakkautensa ja apunsa. Kiitämme

heitä ja lupaaamme heille, että me tulemme olemaan rohkeita.” (180) (Ahmatovan radiopuhe videotallenteella Anna Ahmatova museossa ja Haight, Amanda: Akhmatova. A Poetic Pilgrimage 1990, 122)

Syyskuussa Leningradin kaupungin kommunistisen puolueen keskuskomitea antoi määräyksen Ahmatovan evakuoimisesta, puolueen mielestä runoilija oli tärkeä strateginen voimavara. Ahmatova kirjoittaa runosarjan *Sodan tuuli* (Veter vojni) (1941- 1945), jossa toisaalta nousee peräänantamaton taistelutahto Venäjän ja sen kansan puolesta ja toisaalta syvä murhe kaiken tapahtuneen vuoksi.

Ja nainen, joka tänään hyvästelee rakkaimpansa, - / muuttakoon voimaksi oman tuskansa. / Me vannomme lapsillemme, me vannomme haudoillemme, / kukaan ei meitä orjuuta! (1941)

Ja kaikkialla aika seisoo kelloissaan / eikä kauhu hellitä otteestaan. (1941)

28. syyskuuta Ahmatova lentää piiritetystä Leningradista Moskovaan. Lokakuun 15. päivänä Tšistopolissa Lidija Tšukovskaja sai isältään Kornei Tšukovskilta sähkösanoman, jossa sanottiin, että Boris Pasternak, Konstantin Fedin ja Anna Ahmatova oli evakuoitu Moskovasta eteenpäin, siksi että saksalaiset hyökkäsivät Moskovaan. Sitten yllättäen ilman ennakkovaroitusta Ahmatova ilmestyi Tšukovskajan ovelle, hän oli matkustanut junalla Moskovasta Kazaniin ja laivalla Tšistopoliin. Tšukovskajan kysellessä Leningradin saarrosta ja saksalaisista, Ahmatova oli vastannut: *Saksalaiset, mitä saksalaisista, Lidija Kornejevna? Kukaan ei ajattele saksalaisia. Kaupunki näkee nälkää, siellä syödään jo kissoja ja koiria. Siellä tulee puhkeamaan rutto ja kaupunki menehtyy. Kukaan ei ole kiinnostunut saksalaisista.* (Chukovskaya, Lydia: The Akhmatova Journals 1938-41. 1994, 188) Myöhemmin Ahmatova ja Tšukovskaja jatkoivat evakkomatkaansa yhdessä Taškentiin.

Evakossa Taškentissa Ahmatova asuu yhdessä näyttelijä Faina Ranjevskajan, Osip Mandelštamin lesken Nadežda Mandelštamin ja Lidija Tšukovskajan kanssa.

Taškentissa Ahmatova luki Mihail Bulgakovin pääteosta *Saatana saapuu Moskovaan* (1928 – 1940), kirjailijan leski Jelena Bulgakova säilytti salassa miehensä käsikirjoitusta. Romaani oli Mihail Bulgakovin viimeinen työ, jonka hän oli saanut valmiiksi 1940 juuri ennen kuolemaansa. Teos ilmestyi Neuvostoliitossa vasta vuonna 1966, silloinkin sensuroituna versiona, lännessä teos ilmestyi 1968.

Ahmatova tunsu palanneensa aasialaiseen kotiinsa, sillä sukunsa historian ja oman kohtalonsa Ahmatova laski alkavan Ahmat-kaanista, joka polveutui Tšingis-kaanista. Tunne kotiin paluusta oli

myös kulttuurin perintöä, sillä Venäjällä yhdistyivät Eurooppa ja Aasia. Sivistyneistö oli jo sukupolvien ajan yrittänyt ratkaista Venäjän historian kysymyksiä tämän lännen ja idän yhdistelmän pohjalta väitellen siitä, kummalle tulisi antaa etusija.

Seitsemänsataa vuotta olin muualla, / mutta täällä, en koe mitään muutosta. / Pyörryttävistä korkeuksista / virtaa jumalten rakkautta. / Kupoli musta taivaiden, / kuoro vetten ja tähtien, / samat kuin ennenkin / siementä samaa tuuli kantaa, / äiti muinaista laulua laulaa....(1945)

Ahmatovan 1940 alkanut voimallinen luomiskausi jatkuu. Uutta virikettä hän saa Uzbekistanista, Keski-Aasian ja muinaisen Egyptin kulttuureista sekä Gilgameš–eepoksesta.

1942

Ahmatovan ajatukset ovat jääneet sodan keskellä olevaan Leningradiin. Hän tunsi voimakkaasti yhteyden kaupunkiinsa, sillä sen tuho merkitsi myös kulttuurin tuhoa. Runo vuodelta 1942.

Et kaupunkini, suonut hautaani, / kasvoit kapinalliseksi, osasi tulla unohdetuksi. / Kuolemankalpeana kärsit, vaikenit. / Olen luonasi, etäisyys on kuvitelmaa, harhaa. / Mikään ei voi meitä erottaa, / kuvaani kanavissasi heijastuvaa, / seinillesi varjoani lankeavaa, / Eremitaasin saleissa askelteni kaiuntaa, / jossa sieluni rakastetun kanssa vaeltaa. / Ja äärellä hiljaisten hautojen, / kentällä vanhan Volkovon, / itken tuhoa ihmisjoukkojen.

Ja 23. helmikuuta on päivätty runo, josta tuli yksi kuuluisimmista sotarunoista, *Miehuus* (Mužestvo). Runo julkaistiin sanomalehti Pravdassa, puolueen pää-äänenkannattajassa, sen etusivulla 8. maaliskuuta 1942. Ote runosta.

Me tiedämme, mikä nyt punnitaan, / millaista miehuutta meiltä vaaditaan. / Tahtomme siksi on murtumaton, / loppuun saakka horjumaton....

Jo silloin uutiset saarretusta Leningradista olivat kauhistuttavia. ”.. helmikuun 19. päivänä 1942...oli virallisesti rekisteröity 650 000 kuolemantapausta. Vain rekisteröidy! Entä sarkofageiksi muuttuneet, 4. joulukuuta 1941 paikoilleen jäätyneet raitiovaunut jotka olivat täpötäynnä vainajia! Miten paljon kuolleita oli kaikkiaan?! Surrealistikaan ei pystyisi kuvittelemaan, millainen Leningrad silloin oli!” (Jelena Kuzmina; Ahmatova - koditon 1991, 136)

10. maaliskuuta Ahmatova saa sähkösanoman Nikolai Puninilta. Punin oli evakkomatalla Leningradista Taškentin kautta Samarkandiin, he tapasivat rautatieasemalla.

1943

Ahmatovalta ilmestyy *Valitut runot* (Izbrannoje). Runot olivat jälleen kustantajan valitseamia.

Lev Gumiljev vapautetaan vankileiriltä, jolloin hän hakeutuu vapaaehtoisena rintamalle. Palvelukseen hänet kutsutaan 1944.

1944

15. toukokuuta Ahmatova tulee Moskovaan. Hän asuu ystäväperheessään Ardoveilla. 1950- ja 1960-luvuilla Moskova nousi Leningradin rinnalle Ahmatovan kaupungiksi. Moskovassa ollessaan hän asui kirjailija, satiirikko Viktor Ardovin ja tämän vaimon näyttelijä Nina Olsevskajan luona Ordynkalla. Ahmatova koki, että Moskovassa häntä ymmärrettiin paremmin kuin Leningradissa.

Ensimmäinen kesäkuuta Ahmatova palaa Leningradiin. Ahmatova oli lupautunut menemään naimisiin lääketieteen tohtori Garšinin kanssa, mutta toiveet avioliitosta ja omasta kodista kariutuivat välittömästi hänen päästyään perille. Mies oli mennyt naimisiin toisen kanssa ilmoittamatta asiasta Ahmatovalle.

Näky jonka hän Leningradissa kohtasi, oli varmasti kauheampi, kuin mitä hän oli saattanut Taškentissa, Uralin takana, kuvitella. Ahmatova muisteli myöhemmin, miten `kaupunkia esittänyt hirveä aave` oli hätkähdyttänyt häntä. "*Kaupungin tekemä vaikutus oli hirveä, kammottava. Kaikki nämä talot, nämä kaksi miljoonaa haamua, jotka leijuivat ylläni, kaikkien nälkään menehtyneiden varjot. Sitä ei olisi saanut päästää tapahtumaan. Se oli viranomaisten hirveä virhe.*" (Musej Anni Ahmatovoj, 1991) Runosta *Itkuvirsi* vuodelta 1944.

*Tuhoa Leningradin / en sure käsilläni, / en huuhto kyynelilläni, / en maahan kätke. / ... Kuk-
kivalla kedolla / maahan asti kumarran / sen muistoa...*

Kesällä Ahmatova matkustaa Leningradin rintamalle lukeakseen runojaan. Joulukuussa taiteellinen ilta Leningradilaisten kirjailijoiden talossa

1945

Lev Gumiljov palaa sodasta kotiin.

1945 – 1946

Vuosina 1944 – 1945 sivistyneistön keskuudessa virisi uuden vapaamman ajan odotuksia. ”Suojasää” päättyi kuitenkin jo elokuussa 1946. Kirjallinen piiri oli täynnä agenteja ja Stalin itse piti kirjailijoita tarkoin silmällä.

Ahmatova on runsaasti julkisuudessa esiintyen runoilloissa. Kun hän ilmestyi Liittojen talon Pylvässalin näyttämölle kirjailijoiden kokouksessa Moskovassa lukeakseen runojaan, koko yleisö nousi seisaalleen tervehtiäkseen häntä. Tämä tervehtimistapa oli varattu puolueen johtajille, ja sen vuoksi sitä pidettiin kirjailijoiden poliittisena mielenosoituksena. Stalinin, joka oli saanut tietää tapauksesta, on kerrottu kysyneen ”*kuka organisoi kapinan?*” Ahmatovalle itselleen tilanne oli pelottava ja hänelle jäi siitä pahoja aavistuksia.

Ahmatova tapasi kaksi kertaa kodissaan, Fontankan talossa kulttuurihistorioitsija Sir Isaiah Berlinin, joka työskenteli Ison-Britannian Moskovon-lähetystössä diplomaattina. Stalin piti ulkomaisten lähetystöjen henkilökuntaa vakoojina ja antoi siksi seurata heitä, Ahmatovan ja Berlinin tapaamisista tiedotettiin Stalinille välittömästi. Myöhemmin Ahmatova ajatteli, että heidän tapaamisensa käynnisti kylmän sodan.

Sir Isaiah Berlin kirjoittaa heidän tapaamisensa merkityksestä ja sen seurauksista Ahmatovalle: ”Ahmatova itse kertoi minulle Stalinin kiihtyneen siitä, että hänenlaisensa epäpoliittinen kirjailija, jonka teoksia ei paljontaan julkaistu ja joka sai kiittää turvallisesta olostaan ennen muuta tosiasiaa, että oli onnistunut elämään suhteellisen huomaamattomasti vallankumouksen ensi vuosina ennen vankileireille ja teloituksiin johtaneiden kulttuuritaistelujen puhkeamista, että hän oli uskaltanut tehdä hirvittävän rikoksen, tavannut ilman asianomaista lupaa ulkomaalaisen, joka sitä paitsi ei ollut mikään tahansa ulkomaalainen, vaan kapitalistisen valtion palveluksessa oleva virkamies. *’Nunnamme näyttää ottavan vastaan ulkomaisia vakoilijoita’*, oli Stalin huutanut. Stalinille kaikki ulkomaisten lähetystöjen työntekijät olivat vakoojia. Ahmatova kertoi minulle tästä Oxfordissa vuonna 1965 ja lisäsi, että hänen käsityksensä mukaan me, siis hän ja minä, saatoimme tapaamisellamme vahingossa alulle kylmän sodan ja muutimme näin ihmiskunnan historian kulkua. Hän oli aivan tosissaan.” (Isaiah Berlin; *The Soviet mind: Russian culture under communism* 2004, 79 - 80.)

Runosarjansa *Cinque* (1945-1946) Ahmatova kirjoitti heidän tapaamisestaan, sarjalla on draaman muoto. *Neljäs runo*, 6. tammikuuta 1946.

Tiedät itse, en ryhdy ylistämään / kohtaamisemme katkeraa päivää. / Mitä jätän sinulle muistoksi? / Varjoni? Mutta miksi varjoni, sinulle? / Omistanko sinulle kuloksi poltetun draaman, / josta ei ole jäänyt tuhkaakaan, / vai yhtäkkiä raameistaan ylipursuavan / uuden vuoden hirtittävän muotokuvan? / Taikka hädin tuskin kuultavaa / koivuisten hiilenpalasten helinää, / taikka sen, että ei ollut kyllin aikaa / kertoa minulle vieraasta rakkaudesta?

Ja runosarjassa Villiruusu kukkii (1946 – 1964) Isaiah Berlinin vierailu muuttuu Ahmatovan säkeissä Aeneaksen ja Didon tapaamiseksi. Samoin kuin Karthagon kuningatar Ahmatovakin tuomittiin sen vuoksi roviolle, runonsäkeet vuodelta 1962.

Olit vähän aikaa minun Aeneaani, - / jonka hyvästelini, silloin roviolla. / Toinen toisistamme osaamme olla puhumatta. / Ja sinä unohdit minun kirotun kotini. / Sinä unohdit ne, kauhussa ja tuskassa, / läpi tulen ojentuvat käteni /

Ahmatova on ilmaissut käsityksensä heidän tapaamisensa merkityksestä myös Runoelmassa ilman sankaria, Isaiah Berlin on Vieras tulevaisuudesta, sen Kolmannessa ja viimeisessä omistuksessa.

En tahdo enää kohmettua pelkooni, / soikoon Bachin Chaconne / ja tulkoon hän luokseni... / Puolisoa en hänestä saa, ja silti / juuri meidän vuoksemme, / kahdeskymmenes vuosisata vahtaa. / Luulin häntä siksi, joka / oli salaisuuteen vihitty, ja jolle / oli katkera kohtalo säädetty. / Yhä viivyt yössä sumuisessa / matkalla luokseni, Fontankan taloon / juomaan uuden vuoden viiniä. / Muistat vaahteran ikkunan takana, / hääkynttilät loppiaisiltana / ja runon / Nevan usvista nousevan, peileihin pakenevan. / Et lahjoita kevään sireeninoksaa, / et sormusta, et rukousta niin auvoista - / tuot minulle tuhon. 5. tammikuuta 1956

Tosiasiassa Ahmatovan ja Berlinin tapaaminen oli NKVD :n järjestämä. Stalin ei uskonut Ahmatovan lojaalisuuteen, vaan haki mahdollisuutta tarkistaa hänen mielipiteitään. Vuonna 1940 Lubjankalla NKVD :ssä mietittiin, miten saada selkoa Ahmatovan todellisista mielipiteistä ja päädyttiin ajatukseen, että Ahmatova olisi avomielisempi ulkomaalaisille. Sodan vuoksi (1941 – 1945) NKVD :n suunnitelmat menivät jäihin, koska Ahmatova runoineen oli tärkeä strateginen liittolainen.

Vuonna 1945 Isaiah Berlinille järjestettiin asemapaikastaan Moskovasta matka Leningradiin serkkua tapaamaan, - Berlinin perhe oli lähtenyt Venäjältä ja Pietarista vuonna 1919 hänen ollessaan kymmenvuotias. – ”Sattumalta” Nevski prospektin varrella olevassa kirjakaupassa (Knigaskaja lafka) Berliniä lähestyi kirjallisuudentutkija Vladimir Orlov, joka kysyi ”Halusiko Berlin tavata Anna

Ahmatovan?” – Berlin halusi ja Orlov soitti Ahmatovalle sopien tapaamisesta. Sen jälkeen hän soitti Leningradin NKVD :lle. Palattuaan Britanniaan Berlin kirjoitti raportin toiminnastaan Neuvostoliitossa, raportissaan hän kertoo myös Ahmatovasta ja heidän yön yli kestäneestä keskustelustaan Fontankan talossa. Ahmatova oli kertonut Berlinille kaikesta, mitä oli tapahtunut hänelle ja hänen ystävilleen - läheisten ystäviensä vangitsemisesta ja heidän menettämisestään.

Englannissa Kim Philby niminen henkilö toimi yli 30 vuotta NKVD / KGP :n vakoojana välittäen tietoja Neuvostoliitolle. Hänet värvättiin 1930-luvulla Cambridgen yliopiston radikaalien opiskelijoiden joukosta ja jo silloin hän alkoi rakentaa itselleen kaksoisroolia – Hän toimi Neuvostoliiton vakoilijana Englannin turvallisuuspalvelussa ja CIA:ssa. Vuonna 1944 hänestä tuli Englannin turvallisuuspalvelun Venäjän-osaston päällikkö. Philby informoi Berlinin raportin sisällöstä välittömästi NKVD :tä, jolloin myös Stalin sai tietoonsa kaiken, mistä Ahmatova oli puhunut ja mitä hän asioista todella ajatteli. Berlin ei tiennyt, miten häntä käytettiin hyväksi.

1946

14. elokuuta Zvezda ja Leningrad -lehdissä ilmestyi Kommunistisen puolueen Leningradin aluejärjestön päätös, jossa Anna Ahmatovaa ja Mihail Zoštšenkoa syytettiin formalismista ja kosmopoliitismista. Päätöksen mukaan Ahmatovan luova työ oli vieraan ideologian uskollista julistamista. 16. elokuuta pidettiin Leningradin luovan älymystön yleinen kokous, jossa Leningradin alueen puoluejohtaja Andrei Ždanov piti monta tuntia kestäneen puheen, jossa hän hyökkäsi voimakkaasti Anna Ahmatovan runoutta ja henkilöä vastaan. Kokous ”hyväksyi yksimielisesti” keskuskomitean linjan suhteessa vieraisiin elementteihin, joita edustivat Ahmatova, Zoštšenko ja heidän kaltaisensa. Seurauksena edellisistä tapahtumista Neuvostoliiton kirjailijaliiton puhemiehistön johtokunta erotti Ahmatovan ja Zoštšenkon neuvostokirjailijoiden liitosta 1. päivänä syyskuuta lakkauttaen samalla heidän eläkkeensä ja takavarikoiden heidän elintarvikekorttinsa.

Ahmatovan runouden ja Venäjän satoja vuosia vanhan, aiemman kulttuurin välinen orgaaninen yhteys haluttiin esittää vuonna 1946, samoin kuin 1920-luvulla, automaattisesti vihaksi uutta maailmaa kohtaan. Häneen kohdistetut syytöksetkin olivat samoja kuin marxilaisessa lehdistössä 1920-luvulla. Hän oli puoliksi nunna, puoliksi lutka, - eräänä esimerkkinä Ždanov käytti runon säkeitä vuodelta 1921.

Mutta minä vannon sinulle enkelten puutarhan kautta, / vannon sinulle ihmeitä tekevän ikonin kautta / ja intohimoisesti palavien öittemme kautta /

Syytösten mukaan hänen runoutensa oli pessimististä ja näköalaton, hän oli degeneroitunut aate-
liskulttuurin edustaja, joka ei ollut ymmärtänyt kuolla ajoissa, nuorison turmelija, jolla ei ollut mi-
tään annettavaa uudelle sosialistiselle ihmiselle ja joka ei osallistunut sosialistiseen rakennustyöhön,
jne. Stalin oli henkilökohtaisesti kehottanut Ždanovia lyömään Anna Ahmatovaa avoimesti ja jul-
kisesti. Sen jälkeen syytökset Ahmatovaa vastaan julkaistiin sanomalehdissä ympäri Neuvostoliittoa
ja hänen neuvostovihamielisyyttään ja vahingollista vaikutustaan nuorisoon käsiteltiin lukematto-
missa kokouksissa. Seuraavat kymmenen vuotta Ahmatova tuli elämään jatkuvan vangitsemisuhan
alla. Hänen silloista elämäntilannettaan kuvaavat seuraavat säkeet vuodelta 1946.

*Kapakan jonossa, / juoppojen lailla, katuojassa, / vankikolonnassa, / kuormurin lavalla, /
Moskovanjoella / hyisessä sumussa, / atamaanin kyljessä, / silmukka kaulassa. / Olin kaikkial-
la, / kaikkien kanssa, / nyt jäin yksin / itseni kanssa.*

Ja elämänasennettaan nelisäe samalta vuodelta: *Minä annan kaikille anteeksi / ja sinä päivänä, kun
Kristus ylös nousi, / suutelen niiden otsaa, jotka minut kavalsivat, / mutta uskollista, suutelen suulle.*

Myöhemmin samat syytökset formalismista ja kosmopolitiikasta kohdistuivat Šostakovitšiin vuon-
na 1948 ja Pasternakiin vuonna 1958. Kylmän sodan seurausta Neuvostoliitossa oli kosmopolitis-
min vastainen taistelu. Kaikkinainen yhteys länsimailmaan oli tuomittavaa. Vieraan tapaaminen,
kirjan hallussapito tai `huonot` sukujuuret saattoivat johtaa ilmiantoon, pidätykseen ja tuomioon.
Syyte kosmopolitismista kohdistui etenkin taiteilijoihin ja tiedemiehiin.

Vallalla oli konfliktittomuuden teoria, jonka mukaan luokattomassa Neuvostoliitossa ei voinut olla
syviä konflikteja.

Kävi kuten 1920-luvulla, kaksi Ahmatovan painovalmista runokokoelmaa tuhottiin.

Kommunistisen puolueen keskuskomitean, Ždanovin nimeä kantanut päätöslauselma, joka oli
suunnattu Ahmatovaa ja Zoštšenkoa vastaan, kumottiin vasta 1988, eli 42 vuotta sen jälkeen, kun se
oli annettu.

1947

20. Huhtikuuta Ahmatova saa valmiiksi *Puškin*-esseensä, nimeltä *Kivinen vieras*. Samaan ajankoh-
taan liittyy myös keskeneräinen essee Puškinin toisesta pienimuotoisesta tragediasta *Mozart ja Sa-
lieri*. Puškin antoi pannaan julistetulle Ahmatovalle voimaa ja auttoi katsomaan omaa kohtaloaan

historiasta käsin. Oli selvää, ettei Ahmatovan esseitä tuolloin julkaistu, jo ensimmäisen Puškinin *Kultakukosta* vuonna 1933 kirjoitetun esseensä - *Puškinin viimeinen satu* - vuoksi, häntä syytettiin kosmopolitismista.

1948

Kesäkuun alussa Ahmatova vieraillee Pasternakin luona, joka tuolloin luki hänelle *Tohtori Živagon* ensimmäisiä lukuja. Pasternak sai suurella vaivalla hankituksi kirjailijaliitolta 3000 ruplaa auttaakseen Ahmatovan hädänalaista asemaa.

1949

1940-luvun lopulla Ahmatova sai taas käännöstitä, jolloin hänen taloudellinen tilanteensa parani. Julkaisukielto koski hänen omia runojaan, mutta ei käännöksiä. Runoilija Olga Berggoltsin aviomies Georgi Makogonenko valmisteli 1700-luvulla eläneen kirjailijan ja vallankumousmiehen Radištševin juhlavuotta varten tämän teosten yksiosaista laitosta, johon päätettiin ottaa mukaan Siperian karkotusajan ranskankieliset kirjeet, Ahmatova sai tehtäväkseen kirjeiden käännöstyön, työ oli valmis maaliskuussa 1949. Kirja ilmestyi ilman kirjeiden käääntäjän nimeä.

Lev Gumiljov vangitaan 6. marraskuuta, hän saa kymmenen vuoden tuomion. Nikolai Punin oli vangittu 26. elokuuta samana vuonna.

Puninin pidätystä edelsi joukko hyökkäyksiä virallisissa puheissa ja lehtiartikkeleissa, joissa häntä syytettiin lännen perverssin taiteen suosimisesta ja propagoimisesta. Häntä haukuttiin kosmopoliitiseksi herkuttelijaksi, joka nimitti neroiksi kaikkein pahimpia formalistisia taiteilijoita, kuten Cezannea ja Van Goghia. Ja kun lehdet vielä kirjoittivat Puninin olevan "neuvostokulttuurin vannoutuneen vihollisen", oli hänen kohtalonsa sinetöity.

Levin vangitsemisen jälkeen Ahmatova polttaa koko arkistonsa ja kaikki uudet runonsa.

1950

Kiihkeän väittelijän työ päättyi / Jenisein lakeuksille... / Teille hän on maankiertäjä, salaliittolainen, vakooja, / minulle – ainoa poika.

Koko vuoden Ahmatova yrittää epätoivoisesti selvittää Lev Gumiljovin ilmiantajan henkilöllisyyttä.

Hän kysyy neuvoa Aleksandr Fadejeviltä, kirjailijaliiton sihteeriltä, miten hän voisi auttaa Leviä. Fadejev neuvoo kirjoittamaan runoja Stalinin 70-vuotispäivän kunniaksi. Ahmatova noudattaa Fadejevin neuvoa pelastaakseen poikaansa.

Ahmatova kirjoittaa Stalinin kunniaksi *Rauhan ylistys* nimisen runosarjan, turhaan sillä Leviä ei vapauteta. *Ogonek* -lehti julkaisee osan näistä sosialistisen realismin oppisääntöjen mukaan kirjoitetuista säkeistä, runoja oli yhteensä kaksikymmentä. Koottuihin teoksiinsa Ahmatova ei missään tapauksessa halunnut mukaan näitä 'aseenpiippu ohimolla' kirjoitettuja tekstejä. Näistä runoista, jotka ylistävät 'rauhallista traktoria, lentäviä kevätautoja ja Johtajaa' voi rivien välistä lukea mahdollista ironiaa vastaanottajansa kirjallista makua kohtaan. Säkeet vuodelta 1950.

*Ja Johtaja kuulee / kiitollisen kansan puhuvan: / "Olemme täällä / julkituomassa – /
Missä Stalin on, siellä on vapaus / rauha ja maan komeus!"*

Samoihin aikoihin NKVD :n päällikkö Viktor Abakunov kirjoittaa Stalinille: "Anna Ahmatova on neuvostovallan aktiivinen vihollinen. Pyydän teiltä luvan panna toimeen Anna Ahmatovan pidätyksen." (Anna Ahmatova KGB:n kansioissa) Ahmatovaa ei pidätetä, mutta myöskään hänen poikaansa ei vapauteta. Lev Gumiljov vapautuu vasta vuonna 1956, Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen 20. puoluekokouksen jälkeen.

1951

19. tammikuuta Aleksandr Fadejevin ehdotuksesta Anna Andrejevna Ahmatova hyväksyttiin jälleen Neuvostoliiton kirjailijaliittoon.

Toukokuussa Ahmatova saa ensimmäisen sydäninfarktinsa asuessaan Moskovassa, Ardoveilla. Ennen sairaalaan lähtöä hän kutsui luokseen Emma Gersteinin luovuttaen tämän säilytettäväksi käsi- kirjoituksia ja asiakirjoja. "Pikaista apua" odotellessaan hän poltti viimeisen savukkeensa. Hän oli polttanut 30 -vuotta – vuodesta 1921 lähtien. 27. kesäkuuta Ahmatova pääsi sairaalasta. Hän asuu edelleen Ardoveilla, Moskovassa.

1952

Maaliskuussa Ahmatova muuttaa Puninin perheen kanssa Fontankan talosta Krasnaja Konnitsa – kadulle Leningradissa.

29. joulukuuta hän saattoi Boris Pasternakin Botkinskin sairaalaan. Pasternak määrättiin sairaalaan vaikean sydäninfarktin vuoksi.

1953

Nikolai Punin kuolee vankileirillä Vorkutassa 21. elokuuta. Runo *Nikolai Puninille* 1953.

*Ja sydän tuo ei enää vastaa / ääneeni, ilossa ja surussa, kuten ennen, / kaikki on lopussa...
Lauluni katoaa / lohduttomaan yöhön - missä se Sinua / ei enää tavoita.*

Stalin oli kuollut 5. Maaliskuuta 1953. Tätä päivää Ahmatova tuli juhlimaan joka vuosi.

Stalinin kuoleman jälkeen Sovetski pisatel –kustantamo halusi julkaista Ahmatovalta runokirjan. Mutta vuonna 1953 sallittiin vain vuoden 1946 jälkeen kirjoitetut runot sekä eräät varhaisemmat rakkausrunot. Toimittajat pyrkivät todistamaan, että Ahmatova oli ottanut huomioon puolueen päätöksen kirjoittamalla oikeaoppisesti ja hyväksynyt ”sosiaalisen tilauksen”; sen vakuutena oli sikermä *Rauhan ylistys*. Ahmatovalle tuotiin lista runoista, jotka oli valittu kirjaan. Anna Andrejevna silppusi listan kylmän raivon vallassa. – ”Tätä kirjaa ei tule. Näitä runoja ei julkaista.”

Ahmatova sanoi vuonna 1954 Lidija Tšukovskajalle: ”Ainoa hyvä asia, mikä minulle on tapahtunut tänä vuonna, on ehkä se, ettei kirja ilmestynyt. Te ja kymmenkunta muuta lukijaa, jotka tuntevat kaiken kirjoittamani, pitäisivät siitäkin, sepittäisivät mieleessään kaiken pois jätetyn. Mutta ne jotka lukisivat ensi kertaa... Täydellinen pettymys, täydellinen... Ja he olisivat oikeassa: - Meille on tapahtunut kauheita asioita ja hän vain rypee omissa murheissaan, pohtii lemmenjuttujaan ja hypistelee palmikoitaan.” (Tšukovskaja; Zapiski ob Anne Ahmatovoj. Tom 2, 1980, 44)

1954

5. helmikuuta Ahmatova jätti Neuvostoliiton kommunistisen puolueen korkeimman neuvoston puhemiehistön puheenjohtajalle Kliment Vorosiloville anomuksen uudesta käsittelystä Lev Nikolajevitš Gumiljovin asiassa.

Vielä vuonna 1989 *Zvezda* –lehden (N:o 6 / 1989) haastattelussa Lev Gumiljov syyttää äitiään siitä, että hän tämän välinpitämättömyyden ja saamattomuuden vuoksi joutui olemaan leirillä niinkin kauan: ”Hän ei varsinaisesti koskaan jättänyt anomusta vapauttamisestani, joten mistään todellisesta touhuamisesta tai vaivannäöstä ei voinut olla kysymys. Kun palasin Omskin leiriltä, kysyin, miksi

hän ei ollut jättänyt anomusta. Hän ei pystynyt vastaamaan... Tätä kysymystä - Missä ilmeni tuhuamisesi? - ei äiti täysin käsittänyt.”

Mutta Tšukovskajalla on päinvastainen näkemys: ” Olen monta vuotta ollut todistamassa kamppailua, jota hän kävi poikansa puolesta. Hän lähetti lukemattomia kirjeitä, hakemuksia ja anomuksia vaikutusvaltaisten henkilöiden välityksellä. Ljovan pakkotyöleiri hallitsi hänen koko elämänsä, hän nöyrtyi jopa kirjoittamaan nuo runot Stalinin kunniaksi... Hän kieltäytyi kallisarvoisimpana pitämästään tapaamisesta pelätessään vahingoittavansa Ljovaa (Isaiah Berlin). Hän käänsi satoja säkeitä ansaitakseen rahaa paketteihin, satoja käännettyjä säkeitä, jotka söivät hänen omat runonsa. Ja palattuuan Ljova syyttää häntä!” Jo vuonna 1949 Levin vangitsemisen jälkeen Ahmatova kirjoitti seuraavasti runossa *Sirpaleita*.

Teille en ole uskottava ja minulle / hihittelette, kuin veriseen koukkuun, / nostetulle, tapetulle pedolle, / ja muukalaiset ympärillä harhailivat / ja kunnianarvoisissa sanomalehdissä kirjoittivat, / että minun verraton lahjani oli sammunut, / että olin ollut runoilijoiden runoilija, / mutta että oli koittanut / kolmastoista hetkeni.

Noilta vuosilta eli 1950-luvun alkupuolelta runoja on todella vähän, uusi kiihkeä luomiskausi alkaa heti 1950-luvun puolivälin jälkeen. Runot purkautuvat jälleen kuin valtavan paineen alta ja 1950-luvun lopun ja 1960-luvun alun monissa runoissa hän tilittää, mitä hänelle itselleen ja hänen ystävilleen on viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtunut.

Runosta *Kaikki lähtivät, mutta palannut ei kukaan* vuodelta 1959.

...Ne häpäisivät puhtaista puhtaimman sanan, / pyhän kieleni polkivat lokaan, / jotta sairaanhoitajan kanssa, / vuonna kolmekymmentäseitsemän, / saippuoin verin tahraamaa lattiaa. / Ne veivät ainoan poikani, / vankikopeissa kidutettiin ystäviäni. / Minut ympäröitiin näkymättömällä aidalla, / ja vankkumatta, / olivat varjostajat kannoillani. / Ne palkitsivat minut vaikenemalla, / yli maan piirin olin kirottu, / ne myrkyttivät minut parjauksella, / ja pakottivat nauttimaan, juomaa tappavaa, / minut ajettiin hulluuden rajoille, / ja jostain syystä jätettiin sinne. / Kuinka mieluista minulle, on mielipuolena harhailla, / kuolleista kuolleimman kaupungin toreilla.

Runosta Kafka mukaelma vuodelta 1961.

*...Yksin syytettyjen penkillä / istun, - pian puoli vuosisataa - / toraa ja tungosta ympärillä / ja
 äätelää musteen hajua. / Tämän keksi Kafka / ja kuvasi Charlie. / Ja noissa tärkeissä väitte-
 lyissä, / kuin unen tiukoissa syleilyissä, / valamiehet, kolmen sukupolven, / päättivät: hän syyll-
 inen on. / Vaihtuvat saattovartijain kasvot, / kuudes yleinen syyttäjä, sydänkohtauksen sattui-
 essa... / Kimeistä kirouksista tulen kuuroksi, / revin toppatakin hitusiksi. / Ihanko totta, olenko
 kaikkeen syyppää / tällä kiertotähdellä?*

Pasternakin *Tohtori Živagon* runot ilmestyivät *Novyj Mir* -lehdessä.

1955

Toukokuussa Neuvostoliiton kirjailijaliiton Leningradin osasto antoi Ahmatovan käyttöön datšan, kesämökin, Komarovon kirjailijayhdyskunnasta entiseltä Kellomäeltä, Terijoelta. Tätä omaa koti-
 aan Ahmatova kutsui ”kopiksi” (budkaksi).

Syyskuun lopulla Ahmatova kirjoittaa kansanedustaja, kirjailija Mihail Šolohoville pyytäen tätä
 myötävaikuttamaan hänen poikansa asiassa.

1956

Suojasää (1953 – 1968) ja Stalin-kritiikki. Suojasää on nimeltään kirjailija Ilja Ehrenburgin romaa-
 ni (1954), joka antoi aikakaudelle nimen.

Suojasää eteni aalloittain. Konfliktittomuuden teoriaa alettiin kritisoida vuotta ennen Stalinin kuo-
 lemaa ja artikkeleissa alettiin vaatia suurempaa psykologista syvyyttä ja rehellisyyttä, lisäksi kriti-
 soitiin kaunistelua. Vuonna 1954 pidettiin kirjailijaliiton toinen kongressi, - ensimmäinen oli ollut
 1934 - jossa määriteltiin sallitun ja kielletyn suuntaviivat. Tärkeimmäksi suojasää-aikakauslehdeksi
 nousi *Novyj mir*, päätoimittajanaan Aleksandr Tvardovski.

Ideologisena ilmaston käänteenä pidettiin kuitenkin 20. puoluekokousta Moskovassa 14. -
 25.2.1956.

Nikita Hruštšov tuomitsi Stalinin rikokset Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen 20. puolueko-
 kouksessa. Kongressi oli varsinaisesti jo loppunut, kun neuvostoliittolaiset delegaatit kutsuttiin
 Kremliin kuuntelemaan Hruštšovin nelituntista puhetta ”henkilökultista ja sen seurauksista”. Neu-

vostolehdistö ei julkaissut tätä selontekoa, mutta ei kestänyt kauan, ennen kuin se julkaistiin kokonaisuudessaan lännessä. Neuvostokansalaiset tulivat vähitellen tietoisiksi puheen sisällöstä puolueedustajiensa välityksellä. (Venäjän historia 2006, s. 473)

Lopun elämäänsä Ahmatova sanoi olevansa hruštšovilainen.

He uskoivat Sirppiin ja Vasaraan, / silloin kun kävit kärsien kuolemaan: / ”Petturuus palkitaan, kullalla korvataan, / luodilla lauluista maksetaan.”

Maaliskuun 4. päivänä 1956 Stalinin kuolinpäivän aattona keskustellessaan Lidija Tšukovskajan kanssa Stalinista Ahmatova totesi: ”*Nyt vangitut palaavat, ja kaksi Venäjää katsoo toisiaan silmästä silmään: se joka pani vankilaan ja se, joka vangittiin. Alkaa uusi aikakausi. Te ja minä elimme siihen asti.*” (Tšukovskaja; Zapiski ob Anne Ahmatovoj. Tom 2, 1980, 151-152)

”Meitä kaikkia uhkasi vankila ja kidutus. Joka ikistä! - Kukaan ei ole kirjoittanut siitä missään. Shakespearen näytelmät ovat lasten leikkiä, mielikuvituksellisia tapahtumia verrattuna meidän elämäämme. Kaikki nuo hirveät julmuudet, intohimot ja kaksintaistelut ovat pikkujuttuja. En uskalla edes sanoa ääneen sitä, mitä tuomitut ovat joutuneet vankileireillä kokemaan, siihen ei ole sanoja. Meillä Venäjällä onnellinenkin elämäntarina on tuhat Shakespearen draamaa. Äänettä eroja, mykkiä verisiä viestejä joka perheessä. Äitien ja vaimojen näkymättömät suruhunnut...” (Tšukovskaja, Lidija; Zapiski ob Anne Ahmatovoi. Tom 2. 1952-1962. Paris 1980. Päiväkirjamerkintä Anna Ahmatovasta 4. 3. 1956, 137)

Huhtikuun 15. päivänä 1956 Lev Gumiljov vapautui vankileiriltä. Ahmatovalla on sydänkohtaus. Seurausten pelossa – ettei Leville koituisi vaikeuksia - Ahmatova kieltäytyy tapaamasta sir Isaiah Berliniä, joka oli käymässä Neuvostoliitossa. Joitakin yksittäisiä runoja julkaistaan.

Kirjailijaliiton pääsihteeri Aleksandr Fadejev oli kirjoittanut maaliskuun 2. päivänä 1956 viimeisen kirjeensä Lev Gumiljovin puolustukseksi. Tuolla kirjeellä hän ehkä yritti hyvittää osallisuuttaan teloitettujen ja vangittujen kirjailijoiden kohtaloihin. Hän ymmärsi kuitenkin, ettei kestäisi palaajien katsetta, josta Ahmatova puhui.

Toukokuun 15. päivänä 1956 Lidija Tšukovskaja kirjoitti päiväkirjaansa: ”Ljova on palannut, Fadejev on ampunut itsensä. Se oli alku ja loppu, eräs aikakausi päättyi. Yksi aloitti uuden elämän, toinen lopetti elämänsä sovittaakseen menneen.” (Tšukovskaja; Zapiski ob Anne Ahmatovoj. Tom 2, 1980.151)

1958

Ilmestyy teos, *Runoja* (Stihotvorenija) Puolet kirjasta oli käännöksiä.

Ahmatova ei taaskaan saanut itse valita kirjansa runoja, vaan sen teki kustantaja. Lahjoitellessaan sitä ystävilleen Ahmatova liimaili kiinni sivuja, joilla oli vihattuja runoja, ja sijoitti väliin uusia sivuja. Hän piti viidentoista vuoden tauon jälkeen ilmestynyttä kokoelmaansa yhtenä suurimmista julmuuksista. ”*Minun ajatuksiani se kirja ei ilmaise lainkaan, ei vähääkään.*”

Ahmatova tutustuu runoilija Anatoli Naimaniin.

22. kesäkuuta Mihail Zoštšenko kuolee. Ahmatova kirjoitti hänen muistokseen runon (1958).

Niin kuin kaukaista ääntä seuraan, / mutta missään ei ole mitään, eikä ketään. / Tuohon mustaan hyvään maahan / te hautaatte hänen ruumiinsa. / Ei graniittipaatta, ei itkevää pajua, / ei ristinmerkkiä, hänen kevyelle tomulleen, / vain tuulet merenlahdella, / tulevat itkemään hänen kuolemaansa...

28. lokakuuta tullessaan Moskovaan Ahmatova sai kuulla hyökkäyksistä ja ikävyyksistä, jotka kohdistuivat Boris Pasternakiin sen vuoksi, että tämän Italiassa vuonna 1957 (suom. 1958) julkaistu romaani *Tohtori Živago* oli Nobel-palkinto ehdokkaana, Pasternak pakotettiin kieltäytymään palkinnosta. Neuvostoliitossa kirja kiellettiin.

31. lokakuuta kirjailijaliiton yleiskokouksessa Boris Pasternak erotettiin neuvostokirjailijoidenliitosta ja häntä uhattiin maastakarkotuksella. Tuona Pasternakille niin raskaana aikana Ahmatova omisti hänelle runot *Kiistatta, omistat täällä kaiken* (1958) ja *Ja jälleen Tamerlanin lailla / syksy tieltään kaiken kaataa* (1958). Sensuurin vuoksi Pasternakille omistetuissa runoissa on virheelliset päiväykset: 1947 ja 1957.

Kiistatta, omistat täällä kaiken, / rautainen on seinä, synkkien sateiden. / Maailman lelu – maine, muille anna, / kotiisi mene, ketään älä odota.

1959

Syyskuussa *Novyj Mirin* päätoimittaja A. Tardovski pyytää Ahmatovalta runoja lehteensä.

1960

7. toukokuuta Ahmatova sai tiedon Pasternakin hengenvaarallisesta sairaudesta. Hän matkusti Perekinoon, mutta runoilija oli niin huonossa kunnossa, ettei hänen luokseen päästetty ketään.

21. toukokuuta Ahmatova sai jälleen sydäninfarktin, hänet lähetettiin Botkinskin sairaalaan

30. toukokuuta, illalla kuoli Boris Leonidovitš Pasternak. Ahmatova omisti hänen muistolleen runot, *Vaikenä eilen ainutkertainen ääni / hän meidät ilman keskustelutoveria jätti...* (1960) ja *Kuinka tytär sokean Oidipuksen, Muusa johdatti näkijän kohti kuolemaa...* (1960).

Samoin kuin vuonna 1921 Aleksandr Blokin kuoleman ja Nikolai Gumiljovin teloituksen jälkeen Pasternakin kuolema yhdistyi Ahmatovalla tunteeseen aikakauden lopusta. Mutta nyt hän tiesi, että kysymys oli hänen omasta ajastaan.

1961

Ilmestyy teos, *Runoja 1909 – 1960* (Stihotvorenija)

Ahmatova muuttaa Puninien kanssa Leningradissa Leninin kadulle.

Lokakuu. Ahmatova sai lähetteen Leningradin ensimmäisen sairaalan kirurgiselle osastolle umpilisäkkeen tulehduksen vuoksi. Leikkauksen jälkeen hänellä oli kolmas sydäninfarkti. Uuden vuoden 1962 hän otti vastaan sairaalassa.

1962

Ahmatovan pääteos, *Runoelma ilman sankaria* (Poema bez geroja) (1940 - 1962) valmistuu. Ahmatova halusi, että *Runoelma ilman sankaria*, *Requiem* ja *Maan kaikilla teillä* olisi julkaistu samassa suunnitteilla olevassa kokoelmassa, runoelmien sisäisten yhteyksien vuoksi. Näin ei kuitenkaan tapahtunut, sitä pidettiin liian vaarallisena, - sallitun ja kielletyn rajoista neuvostokulttuurissa taiteltiin jatkuvasti, siitä kertoo jo Pasternakin kohtalo. *Runoelmaa ilman sankaria* ei julkaistu kokonaisuudessaan Neuvostoliitossa Ahmatovan elinaikana, vain osa siitä ilmestyi *Ajan kulku* –runokirjassa (Beg vremeni) vuonna 1965. Teos julkaistiin vasta 1976.

Amerikkalainen runoilija Robert Frost tulee tapaamaan Ahmatovaa.

Runoilija Anatoli Naimanista tulee Ahmatovan kirjallinen sihteeri, he käänsovät myös yhdessä Leonardo. Naiman on kirjoittanut Ahmatovasta kaksi kirjaa, joissa hän valaisee tämän yksittäisten runojen piilomerkityksiä, koska Ahmatovan oli sensuurin vuoksi pakko naamioida sanottavaansa.

Vuonna 1962 Solženitsyn tuli tapaamaan Ahmatovaa. Solženitsynin vankileirikuvaus Ivan Denisovitšin päivä oli Ahmatovan mielestä kirja, joka ”*Kaikkien kahdensadan miljoonan neuvostokansalaisen oli luettava ja opeteltava ulkoa.*”

Elokuu. Hänet asetetaan Nobel-palkinto ehdokkaaksi (se myönnetään toiselle runoilijalle)

Hän oli saanut Oxfordista kirjeen, jossa kysyttiin, mitä mieltä hän olisi, jos he ehdottavat hänelle Nobelin palkintoa ja saavatko he tehdä sen? Ahmatova kertoi vastanneensa seuraavalla tavalla:

”*Lapsuudesta saakka olen ollut negatiivinen. Runoilija on ihminen, jolle ei saa antaa mitään, ja jolta ei saa mitään ottaa.*” (Tšukovskaja; Zapiski ob Anne Ahmatovoj. Tom 3, 1963-1966. Žurnal Neva, 1996 / N:o 9, 66)

8. joulukuuta. Nika Glen kopioi Ardoveilla, Moskovassa Requiem runot salaa Ahmatovan omasta käsikirjoituksesta, sen jälkeen runoelma kierteli kopioina ympäri maata neljännesvuosisadan. Ahmatova oli uskaltanut kirjoittaa Requieminsä paperille vuonna 1962.

.1963

Requiem -runoelma ilmestyi Münchenissä ilman tekijän lupaa. Ahmatovan onni oli se, ettei Requiemin julkaisemisesta kehittynyt hänelle sellaista tragediaa kuin Pasternakille muutamaa vuotta aiemmin. Neuvostoliitossa runoelma julkaistiin ensimmäisen kerran vasta vuonna 1987.

Ahmatova nimetään kansainvälisen Etna-Taormina kirjallisuuspalkinnon ehdokkaaksi.

1964

Toukokuun 30. päivänä Moskovassa, Vladimir Majakovskin museossa Taiteellinen ilta Anna Andrejevna Ahmatovan 75-vuotissyntymäpäivän kunniaksi.

1950-luvun lopulla Ahmatovan elämässä alkaa uusi kirkastunut ja seesteinen luomiskausi ja runojen filosofinen sisältö syvenee, - monia runoja hallitsee musiikki, valo ja luonto, - runot ovat kuin luomottuja. *Nuorena rakastin arkkitehtuuria ja vettä, nyt rakastan musiikkia ja maata*, sanoi Ahmatova

1960-luvulla. Hänen viimeiset vuotensa ovat sairauksista huolimatta myös levollisempia ja onnellisempia kuin vuosikymmeneen.

Runo *Neljä vuodenaikaa* vuodelta 1959.

Tänään palaan sinne, / missä olin keväällä. / En tunne kiihkoa, en odotusta, / ja vain pimeys on kanssani. / Kuinka se on syvä ja samettinen, / se on aina koti kaikkien, / kuin lehti puun leijuva, / kuin tuulen ujellus yksinäinen / jäisellä peilipinnalla.

Säkeet vuodelta 1964.

... ja mäntyjen pinta punertava / riisuutuu illan ruskossa. / Ja illan kajo aaltoileva, / niin ihmellinen, etten oivalla / maailma vaiko päivä, on loppumassa, / vai salatuinko minussa, on kuiskimassa?

Ja häntä arvostetaan. Nuoret runoilijat, jotka vierailivat usein hänen datšallaan Komarovossa, pitivät häntä suurena esikuvanaan, Venäjän kirjallisuuden hopeakauden ja 1910- ja 1920-lukujen avantgarden edustajana. Ja erityisesti he arvostivat Ahmatovaa sen vuoksi, että hänen ilmaisunsa poikkesi täysin vallitsevasta sosialistisesta realismista, taiteen ja kirjallisuuden virallisesta oppisuunnasta. Hän oli ehdoton auktoriteetti Leningradin kirjallisissa piireissä, vaikkei hänellä mitään virallista asemaa ollutkaan.

1960-luvulla runoudesta tuli nuorille vapauden symboli ja Ahmatova seurasi tarkasti uutta runoutta. Tuon yhtäkkisen runouden rakettimaisen nousun aallonharjalla ratsastivat Voznesenski, Roždestvenski, Jevtušenko ja Ahmadulina. Ahmatova ei pitänyt heidän meluisuudestaan ja julkisuudenkipeydestään, - stadioneilla pidettiin runotilaisuuksia kymmenille tuhansille kuulijoille - kovaäänisyydessään ja shokeeraamishalussaan he muistuttivat 1910-luvun futuristeja.

Nuorten runoilijoiden joukossa oli myös Ahmatovan hengenheimolaisia. Sellaisia olivat neljä nuorta leningradilaista runoilijaa - ”Ahmatovan orvot” tai ”maaginen kuoro” - Bobyšev, Rein, Naiman ja Brodsky. He olivat runoilijoina Ahmatovan henkisiä aikalaisia, tämä koskee ennen kaikkea Josef Brodskyn runoja ja henkilöä. 1960-luvun alussa Brodsky (syntynyt 1940) oli hieman yli kaksikymmentävuotias Ahmatovan ollessa jo yli seitsemänkymmentävuotias. Myös Brodskylle Ahmatova omisti runoja. *Viimeinen ruusu* vuodelta 1962.

Maata kumarran Morozovan rinnalla, / tanssin Salomen lailla, rakastetun pää vadilla, / nousen Didon lieskoista savuna, / palan taas Jeannen roviolla. / Herra! Sinä näet, en jaksa enää, / ylösnousta, kuolla ja elää. / Ota kaikki, mutta tämän ruusun tuoreus / anna minun vielä kerran tuntea.

Vuoden 1963 lopulla Brodskya alettiin syyttää irtolaisuudesta ja maaliskuussa 1964 hänet tuomittiin ”ojennustöihin” Arkangelin lähellä sijaitsevaan Norinskajan kylään. ”*Minkä elämäkerran ne tekevätäkään punapäällemme*”, sanoi Ahmatova asettaen Brodskyn kohtalon Mandelštamin, Pasternakin ja omansa rinnalle.

Joulukuussa 1963 Ahmatova pyysi Dmitri Šostakovitšia auttamaan Brodskya, koska Šostakovitš oli Sosialististen neuvostotasavaltojen liiton korkeimman neuvoston jäsen ja Ahmatovan käsityksen mukaan hän pystyisi asemansa avulla vaikuttamaan asioihin. Šostakovitš kuitenkin katsoi yrityksen toivottomaksi Brodskyn ulkomaalaiskontaktien vuoksi.

1960-luvulla useita länsimaisia kirjallisuuden tutkijoita tuli Neuvostoliittoon tavatakseen Anna Ahmatovan, eräs heistä oli nuori englantilainen slavisti Amanda Haight. Ahmatova saneli hänelle runojaan, kertoi niiden taustoista ja elämästään. Sitten Amanda Haight väitteli ja kirjoitti Ahmatovasta kirjan.

Anatoli Naiman on kuvannut Ahmatovan tapaamista erään amerikkalaisen professorin kanssa: ”Länsimaiset slavistit, jotka vierailivat Neuvostoliitossa, yrittivät saada Ahmatovalta ratkaisua ´venäläiseen sieluun`. Amerikkalainen professori oli sanonut Ahmatovalle tämän olevan ainoa ihminen, joka tietää, millainen on venäläinen sielu. Ahmatova oli vaihtanut keskustelunaihetta, mutta professori oli sinnikkäästi jatkanut kyselyään venäläisestä sielusta. Viimein Ahmatova oli ärtyneenä puuskahtanut, ´*me emme tiedä, millainen on venäläinen sielu!*` Professori oli vastannut, että ´Fjodor Dostojevski tiesi!` Johon Ahmatova oli vastannut, ´*Dostojevski tiesi paljon, mutta ei suinkaan kaikkea. Hän esimerkiksi luuli, että jos tappaa ihmisen muuttuu Raskolnikoviksi. Mutta meidän aikamme tiedämme, että voi aivan hyvin tappaa viisikymmentä tai sata ihmistä - ja mennä illalla teatteriin.*`” (Anatoly Nayman; Remembering Anna Akhmatova 1991, 111)

Ahmatova sai myös kansainvälistä tunnustusta. Vuonna 1964 hän sai suuren italialaisen Etna-Taormina kirjallisuuspalkinnon ja vuonna 1965 Oxfordin yliopiston kunniatohtorin arvon.

Syksyllä 1964 Neuvostoliitossa tapahtui poliittisia muutoksia. Lokakuussa Nikita Hruštšov syrjäytettiin ja Brežhnev nousi maan johtoon. Otetta kulttuurista tiukennettiin, muun muassa aloitettiin kampanja kirjailija Aleksandr Solženitsynin mustaamiseksi.

Ideologista taistelua uudistusmielisten ja vanhoillisten välillä oli käyty koko ”suojasään” ajan. Siitä kertoo Ahmatovan runo *Stalinin puolustajille* vuodelta 1962.

Heille, jotka kirkuivat: ”Barabbas / meille juhlan vuoksi antakaa”, heille / jotka käskivät Sokrateesta myrkkymaljan / kumoamaan, synkän tyrmän ahtaudessa. / Heillehän tämä juoma on laskettu, / heille, parjaajille, / viattomille huulillensa varattu, / näille herttaisille kidutuksen harrastajille, / orpo tuotannon tuntijoille.

Marraskuun alussa Ahmatova oli huolissaan matkustusluvasta. Hän pelkäsi, ettei häntä päästettäisi Neuvostoliitosta ottamaan vastaan Oxfordin yliopiston kunnia-tohtorin arvoa eikä Italian palkintoa. ”Minun kohtaloni on sellainen”, sanoi Ahmatova, ”että kun minulle alkaa tapahtua hyviä asioita, niin sitten kohtalo järjestää vaikka mitä”. Ahmatova jatkoi: ”Sen minä ennakoin jo Kitežankassa (Maan kaikilla teillä –runoelma)”: *Sinun on parempi mennä ohitse. / Sinun on parempi mennä takaisin. / Parjattu, ylistetty, Isänmaan puutarhaan.* (Tšukovskaja; Zapiski ob Anne Ahmatovoj. Tom 3, 1963-1966. Žurnal Neva, 1996 / N:o 9, 69)

Kesti useita kuukausia ennen kuin hän sai tarvittavat asiapaperit molempia matkoja varten. Junalippu Lontooseen annettiin päivää ennen lähtöä. Ahmatova sanoi: ”*Luulevatko he, etten minä palaa? Että jäin tänne, kun kaikki lähtivät, elin tässä maassa koko elämäni – millaisen! – vaihtaakseni nyt kaiken!*”

Tuohon aikaan Ahmatova toivoi, että hän voisi pian tavata Joseph Brodskyn vapaana, hänen vapauttamisestaan puhuttiin esimerkiksi Vapaa Eurooppa radiossa. Ahmatova sanoi kasvattaneensa Joseph Brodskyn runoilijana.

Ahmatovan sydän reistailee. Hän kirjoittaa Komarovossa *Prologi* -näytelmäänsä. Ahmatova kertoo: ”*Prologi asuu tässä talossa. Kun tulen Komarovoona, Prologi saa minut valtaansa, ja siksi pelkään matkustaa Italiaan, koska ajatukseni voisivat sotkeentua. Minä en kirjoita sitä, vaan se kirjoittaa itse itseään, se nousee minun alitajunnastani.*” (Tšukovskaja; Zapiski ob Anne Ahmatovoj. Tom 3, 1963-1966. Žurnal Neva, 1996 / N:o 9, 71)

Ahmatova tarkoittaa *Prologi* -nimistä näytelmäänsä, jonka hän oli polttanut 1940-luvulla, koska sen

tapahtumat olivat käyneet toteen hänen omassa elämässään. Tuhoutuneessa näytelmässä sen päähenkilö joutuu kirjailijatuomioistuimen eteen vastaamaan syytöksiin loppusoinnallisista säkeistään, näytelmän tapahtumat toteutuivat Ahmatovan elämässä vuonna 1946 Ždanovin ajojahdin vuoksi. Ahmatova ehti ennen kuolemaansa kirjoittaa draamastaan vain sen toisen osan - *Uni unessa* - uudelleen. *Uni unessa* on surrealistinen pitkä runo, jossa Ahmatova kirjoittaa itsensä ja Nikolai Gumiljovin monimutkaisesta rakkaussuhteesta.

Ensimmäisenä joulukuuta 1964 hän matkusti Italiaan vastaanottamaan kansainvälisen Etna Taormina -kirjallisuuspalkinnon. Joulukuun 7. päivänä oli juhlava vastaanotto Roomassa ja joulukuun 12. päivänä palkinnon luovutus Anna Andrejevna Ahmatovalle 50-vuotisesta toiminnasta runoilijana Ursinon linnassa sisilialaisessa Catanian kaupungissa. Samassa yhteydessä Italiassa ilmestyi kokoelma hänen valituista teoksistaan.

1965

Toukokuun 9. päivänä Lev Šilov nauhoitti Komarovossa *Requiem*in runot tekijän itsensä lukemina. Ahmatova ei antanut lupaa levittää nauhoitusta, niin kauan kuin runoelmaa ei ollut julkaistu hänen kotimaassaan.

Toukokuun 31. päivänä Ahmatova matkusti Lontooseen. Kesäkuun 5. päivänä hänet promovoitiin Oxfordin yliopiston kunniaohtoriksi (Doctor honoris causa). Hän tapaa Sir Isaiah Berlinin. 17 – 21. Kesäkuuta hän oli Pariisissa, jossa hän tapasi vanhoja ystäviään, muun muassa kuvataiteilijat Boris Anrepin ja Juri Annenkovin. Juri Annenkovin ateljeessa hän sai nähdä oman nuoruuden muotokuvansa, joka oli maalattu vuonna 1921 ja jonka taiteilija oli ottanut mukaansa maanpakoon.

Lokakuun alussa ilmestyy Ahmatovan viimeinen runojen ja runoelmien kokoelma, *Ajan kulku* (Beg vremeni) Runoilija Anatoli Naiman kirjoittaa: ”*Ajan kulku* -teos on ilmestynyt ja Anna Andrejevna kirjoittaa päivittäin teoksiinsa omistuskirjoituksia. Mutta Ahmatovan suureksi suruksi, teoksesta on jätetty pois suuri joukko runoja ja hän toivoo saavansa nähdä ne vielä painettuina. Oikeutetusti Anna Andrejevna tunsu katkeruutta vastatessaan onnitteluihin. Hän tiesi, että runot tulisivat joskus julki. Hän halusi, että se tapahtuisi pian, hänen elinaikanaan. Että runot julkaistaisiin, kun ne vielä olivat eläviä ja viljejä, elämänmakuisia, ´sarvineen, kavioineen ja häntineen`, eikä pyhiksi muuttuneita, jauhelihamössöksi jauhettuja, joksi ne oman aikansa kustantajan lihamyllyssä muuntuvat.” (Anatoly Nayman; Remembering Anna Akhmatova 1991, 219)

Lokakuun 2. päivänä 1965 valmistui *Muistelmia Aleksandr Blokista*. Esseessään Ahmatova viittaa tapaamispaikkoihin ja päivämääriin. Ahmatova kirjoitti myös *Amedeo Modiglianista* 1964, *Mihail Lozinskista* ja *Dantesta* 1965.

Lokakuun 19. päivänä Moskovassa Bolšoi teatterissa on Ahmatovan viimeinen julkinen esiintyminen Danten 700-vuotissyntymäpäivän kunniaksi järjestetyssä juhlaillassa.

Marraskuun 8. päivänä Moskovassa hän on Jelena Sergejevna Bulgakovan vieraana. He lukevat yhdessä Mihail Bulgakovin teosta *Saatana saapuu Moskovaan* ja muistelevat evakkoaikaa sodanai-
kaisessa Taškentissa

Marraskuun 10. päivänä neljäs sydäninfarkti.

Kuolema oli kulkenut Ahmatovan rinnalla lapsuudesta ja nuoruudesta lähtien, hänen sisarensa olivat kuolleet nuorella iällä tuberkuloosiin ja hän oli itsekin sairastunut siihen 1910-luvulla, myöhemmin hän oli ollut usein vakavasti sairaana ja hänellä oli ollut pahoja sydäninfarkteja. Monet hänen ystävästään ja läheisistään olivat menehtyneet väkivallan uhreina ja hänen poikansa oli saanut kuolemantuomion. Hän oli nähnyt kaksi maailmansotaa, sisällissodan ja verisen terrorin, joten hänen runoissaan kuoleman teema ja kuolleet olivat esittäneet keskeistä osaa. Ahmatovan pitkän runoilijan taipaleen aikana suhde tähän vieraaseen oli vaihdellut pelosta ja kauhusta odotettuun ystävään. Hän tiesi, että hänen omakin tiensä saattaisi päättyä milloin tahansa. Nelisäe vuodelta 1937. *Tuon ilveilyn tähden, / vilpittömästi sanoen, / on minun lyijyistä hernetä / odotettava sihteeriltä...* Virallisesti Stalin oli Neuvostoliiton kommunistisen puolueen pääsihteerin. Ja säkeet vuodelta 1946.

...Mutta voihan olla, että löydät paikan – / nimettömän hautani.

Jotain yksinkertaista ja toteavaa suhteessa suureen vieraaseen on jo vuonna 1942 kirjoitetussa runossa *Kuolema*.

Minä olin jonkin reunalla, / mille ei ollut nimeä oikeaa... / Kutsuva horrostila, / sai minut itsestäni pois liukumaan...

1950-luvun lopun ja 1960-luvun runoissa kuolema on kaivattu ystävä, joka houkuttelee Ahmatovaa luokseen. Ote runosta *Sonetti merenrannalla* vuodelta 1958.

*Ja ikuisuudesta kutsuu ääni, / jota ei voi vastustaa, / ja heleää hopeaa, kuu valaa / kirsikka-
puuhuni kukkivaan. / Smaragdinvihreässä tiheikössä, / polku hohtava, houkuttava, / kuinka
keveää on lähteä...*

*Minä menen sinne, missä mitään ei tarvita, / missä itse rakas matkakumppani - vain varjo, /
ja tuuli puhaltaa hiljaisesta puutarhasta, / ja jalan alla haudan askelma. (Nelisäe 1964)*

1966

Helmikuun 19. päivänä Ahmatova kirjoitettiin ulos sairaalasta, mutta hän meni jo 3. maaliskuuta Moskovan lähellä olevaan sydäntautiparantolaan. Maaliskuun 4. päivänä viimeinen merkintä päiväkirjaan. Illalla nukkumaan mennessään hän valitti, ettei ollut ottanut mukaansa omaa raamattuaan.

*Kuinka soitto kajahti, / havahduin – ympärillä oli talvi, / oli kiistatonta, että laiturilla / kuo-
leman hallitsijatar odotti.*

Maaliskuun 5. päivänä, aamulla kuoli Anna Andrejevna Gorenko-Gumiljova-Ahmatova.

Maaliskuun 7. päivänä illalla klo 22.00 yleisliittolaisessa uutislähetyksessä välitettiin tieto huomattavan runoilijan Anna Andrejevna Ahmatovan kuolemasta. Maaliskuun 9. päivänä muistotilaisuus Moskovassa. Maaliskuun 10. päivänä ruumiinsiunaus ortodoksisin menoin Leningradissa Nikolain katedraalissa, jonka jälkeen muistotilaisuus Kirjailijoiden talossa. Hänet haudattiin Komarovon hautausmaalle.

Anna Ahmatovan runoilijan taival oli poikkeuksellinen, suurin osa venäläisistä runoilijoista on me-
nehtynyt suhteellisin nuorina, kuten Puškin, Lermontov, Blok, Gumiljov, Hlebnikov, Jesenin, Ma-
jakovski, Mandelštam ja Tsvetajeva. Ote runosta *Sergei Jeseninin muistolle* vuodelta 1925.

*Venäläiselle runoilijalle / ei ole sallittu valoisaa kuolemaa. / Kaikista varmimmin lyijy avaa, /
siivekkäälle sielulle taivaan rajat / tai sitten koriseva kauhu, karvaisilla kourillaan, / sydä-
mestä kuin pesusienestä, elämän pusertaa.*

Hän sen sijaan kirjoitti yli 65-vuotta ja hänellä oli näköala kokonaisen vuosisadan myrskyisiin vaiheisiin ja sen rajuihin muutoksiin, ja kaikki hänen elinaikansa dramaattiset tapahtumat myös näkyvät tavalla tai toisella hänen runoudessaan. Hän oli erittäin selvänäköinen runojensa suhteen ja hän sanoi useamman kerran, että kaikki hänen kirjoittamansa toteutuu. Osip Mandelštam nimittikin häntä 1910-luvulla *Kassandraksi*. Hän uskoi myös kielen moraaliseen voimaan, sillä vielä 1960-luvulla hän sanoi – ”*Olen akmeisti ja vastuussa jokaisesta sanasta*”. Toisaalta on tarpeetonta ja harhaanjohtavaakin pitää häntä jonkin kirjallisen tyylisuunnan edustajana, se on hänen kohdallaan liian rajoitettavaa, sillä niin laaja, moni-ilmeinen, moniaikainen ja moni tilallinen on hänen runoutensa, sama jos yrittäisi ajatella hänen ikuisia seuralaisiaan Dantea tai Shakespearea jonkun koulukunnan edustajana. Yhtä virheellistä on tarkastella häntä naisrunoilijana, hän inhosi sanaa runoilijatar, hän oli runoilija. Runoilijan suuresta eettisestä vastuusta ja kutsumuksesta hän puhuu runossa *Pyhä ammatti* vuodelta 1944.

On pyhä ammattimme ikuinen, / se tulee takaa vuosien tuhansien, / ilman sitä, maailmassa ei ole valoa. / Mutta vielä ei yksikään runoilija, / ole sanonut, ei ole viisautta, ei vanhuutta, / ja ehkä myös, ei ole kuolemaa.

Ahmatova oli kuin kotonaan eri vuosisatojen ja vuosituhansien kulttuureissa, hän oli niin itäisten kuin läntistenkin maailmankulttuurien tuntija ja ”omistaja” ja eri vuosisatojen runoilijoiden ja taiteilijoiden aikalainen, joiden kanssa hän kävi runoissaan dialogia. Hänen syvällinen perehtyneisyytensä eurooppalaiseen kulttuuriin ja taiteeseen auttoi häntä suhteuttamaan oman henkilökohtaisen tragediansa vaiennettuna runoilijana pitkään historialliseen jatkumoon, katsomaan omaa kohtaloaan niin Raamatun henkilöiden kuin Danten, Shakespearen, Puškinin kuin Dostojevskinkin ajan ja elämän lävitse. Ahmatova ´seurusteli` eri vuosisatojen kirjallisuuden suurten näkijöiden kanssa, kuin aikalaistensa parissa. Ja siinä oli hänen suunnaton voimansa maassa, jossa hän oli kielletty runoilija ja jossa hänen koko oikeutensa elämään ´nuorison ja kansan turmelijana` haluttiin pyyhkäistä olemattomiin. Hänen osakseen tuli säilyttää ja kehittää klassista kirjallisuutta, sitä mikä oli hienointa venäläisessä kulttuurissa jo monien vuosisatojen ajalta, ja jonka vuo oli vallankumouksessa katkenut. ”*Runoilijan tehtävä ja raskas taakka on säilyttää kansakunnan muisti ja kulttuuri.*” (Musej Anni Ahmatovoj, 1991)

Lukemattomia ovat ne runot, jotka hänestä on kirjoitettu ja maalaukset, piirroksot ja veistokset, joita hänestä on tehty. Ei voi kyllin korostaa sitä, että hän omasi sen hengen hienostuneisuuden, joka oli

vuosisatojen kulttuuritradition tulosta. Hän oli myös erittäin tyylitietoinen oman ulkonäkönsä ja käytöksensä suhteen, *puškinilaisen harmoninen*, kuten hänestä on kirjoitettu. Niinpä mauttominta, mitä voi kuvitella, on banalisoida häntä venäläisyyteen liittyvillä kliseillä, kuten Kalinkalla, - hänen lempisäveltäjiään olivat Bach, Beethoven, Vivaldi, Mozart, Stravinski ja Šostakovitš - kukka-huiveilla, matrjoška-nukeilla, samovaareilla ja muulla yhtä herttaisella, jota hänen ihailijansa harrastavat. Ja ehkä myös se olennainen piirre, että venäläisessä kulttuurissa on sisään rakentuneina ranskalainen, italialainen ja saksalainen kulttuuri, unohtuu usein tai tätä puolta ei riittävästi tiedosteta.

Anneli Heliö

Suomentamani runot osoitteessa:

http://joyx.uef.fi/~helio/anna_ahmatova.html

Lähteitä:

Anna Ahmatova; Beg vremeni. Moskva – Leningrad 1965

Anna Ahmatova; O Puškine. Leningrad 1977

Anna Ahmatova; Poema bez geroja. Sankt-Peterburg 1995

Anna Ahmatova; Poema bez geroja. Moskva 2011

Anna Ahmatova; Polnoe sobranie. Poezii i prozy. V odnom tome. Moskva 2009

Anna Ahmatova; Sotšinenija v dvuh tomah. Moskva 1986

Anna Ahmatova; Veter lebedinyj. Moskva 1998

Anna Ahmatova; Ja naucila ženšcin govorit'.... Moskva 2009

Anna Akhmatova in the Fountain House. Sankt Petersburg 2003.

Anna Ahmatova KGB:n kansioissa (julkaisematonta aineistoa)

Berlin, Isaiah; The Soviet mind: Russian Culture under Communism. Washington 2004

Berlin, Isaiah; Anna Akhmatova: A Memoir 1988

Chukovskaya, Lydia; The Akhmatova Journals 1938-41. The United States of America 1994

Ejhenbaum, Boris; Anna Ahmatova. Opyt analiza. Peterburg 1923

Feinstein, Elaine; Anna Ahmatova (Anna of all the Russias). Moskva 2007

Gerstein, Emma; Moscow Memoirs. Memories of Anna Akhmtova, Osip Mandelstam, and Literary Russia under Stalin. St. Petersburg, Moscow 1998. New York 2004

Gumiljov, Nikolai; Nasledie simvolizma i akmeizm , Apollo I, Sankt Peterburg 1913

Haight, Amanda; Akhmatova. A Poetic Pilgrimage. Oxford University Press 1990

Hellman, Ben; Venäläisen kirjallisuuden historian pääpiirteet. Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 1995

Jangfeldt, Bengt; Panoksena elämä. Majakovski ja hänen piirinsä. Helsinki 2008.

- Kuzmina, Jelena; Anna Ahmatova, koditon. Helsinki 1992
- Mandelštam, Osip: Sotsinenija II. Moskva 1990
- Martšenko, Alla; Ahmatova: žizn. Moskva 2008
- Montefiore, Simon Sebag; Nuori Stalin. Helsinki 2008
- Musej Anni Ahmatovoj. Leningrad 1991
- Naiman, Anatolij; Rasskazy o Anne Ahmatovoj. Moskva 2008
- Nayman, Anatoly; Remembering Anna Akhmatova. Introduction by Joseph Brodsky. New York 1991
- Ob Anne Ahmatovoi, Stihi, Esse, Vospominanija. Pisma. Leningrad 1990
- Odojevtseva, Irina; Na beregah Nevy 1967
- Pesonen, Pekka; Venäjän kulttuurihistoria. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus 1998
- Peuranen, Erkki; Neuvostorunoutta ja –runoilijoita, Porvoo-Helsinki 1979
- Tšukovskaja, Lidija; Zapiski ob Anne Ahmatovoj. Tom 1, 1938-1941. Paris 1976
- Tšukovskaja, Lidija; Zapiski ob Anne Ahmatovoj. Tom 2, 1952-1962. Paris 1980
- Tšukovskaja, Lidija; Zapiski ob Anne Ahmatovoj. Tom 3, 1963 – 1966. Sankt Peterburg 1996
- Tšukovski, Kornej ; Ahmatova i Majakovskij, Dom iskusstv I, Petrograd 1921
- Venäjän historia; päätoimittaja Heikki Kirkinen. Helsinki 2006
- Video-aineisto Anna Ahmatova museo. Pietari.
- Zapisnye knižki Anni Ahmatovoj (1958 – 1966). 1996 (julkaisemattomat muistikirjat).
- Zvezda. Leningrad 1989. N:o 6.
- Žurnal Neva. Sankt-Peterburg 1996. N:o 9.